

ІВАН ПІГУЛЯК

ВАСИЛЬ
ДВРАМЕНКО

І. Пігуляк

Отец Іван. Помирає
 на роботу Васи.
 Помирає у
 Родино і трома дів

С Л О В О В І Д А В Т О Р А

В 1979-му році, наш балетмайстер **Василь Авраменко**, відновитель українського народного танку на рідних землях та серед українського поселення у діаспорі, святкував 60-річчя своєї праці. Та крім Торонтонського Комітету при КУК., що пошанував його бенкетом із мистецькою програмою, ніхто досі не спромігся пошанувати його в Канаді та Америці.

Рівнож видати монографію про Авраменка в його 50-річчя творчої діяльності в Канаді та Америці не сповнилось, бо ніхто не зголюсился з працею і фондами про український танок і його відновителя.

Українське поселення не пошанувало великого артиста, балетмайстра — Василя Авраменка, що своїми школами українського народного танку, врятував від асиміляції тисячі тут родженої молоді. Він вивів **український народний танець** із глиняної долівки, зеленої толоки золотого Поділля, Херсонських степів та Карпатських полонин у своїй красі перед широким світом на блискучий паркет та все мріяний для кожного **БРОДВЕЙ**.

Сьогодні український танок у світі завоював одне з перших місць, десятки балеринь та балетмайстрів із своїми ансамблями збирають лаври, а про Авраменка й словом не згадують, забули за його 60-річну працю над українським танком для слави й добра України.

Працюючи з балетмайстром В. Авраменком в його школах українських танків, як учитель, організатор, і адміністратор понад двадцять п'ять років, зібрав я матеріали, що їх писали про Авраменка та рішився видати окремою книжкою п. н. **«ВАСИЛЬ АВРАМЕНКО ТА ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇН—СЬКОГО ТАНКУ»**. Видаю її власними фондами, як першу частину моєї праці; напевно бувші учні-танцюристи розкуплять її скоро, а фонди з розпродажі будуть, — яких бракує, на видання другого тому, над яким працюю.

В. Авраменко «Гонта»

ВСТУП

*Чудний наш народ — і сильний і сумний:
мав героїв — і ніхто їх не знав... усе
життя любив волю... і все життя жив
рабом... утворив багатство пісні й сам
її не знає.*

В. Винниченко

Українському народові, може одному в цілому світі, приходилося і приходиться ще й тепер переживати найбільш невідрадну долю.

Вже від найдавніших часів, у перших зародках, як державного, так і національного життя, він стрічав та й стрічає ще тепер на кожному кроці сильний опір ворогів-сусідів, які відвічно запускають свої криваві пазури на українську багату землю і на все те, що український нарід століттями творив.

Із цих причин український нарід через століття відвічного змагання в нерівній борні з сусідами-ворогами розгубив усе: державність, політичні й економічні достатки, свою культуру, закони, свою вищу верству суспільности, — затратив навіть своє національне **Я**.

«Став народом без прізвища... Він, як став, так і досі остається тільки гноєм, щоб на ньому могли виростати пишні квіти чужої культури, випиваючи з його власного ґрунту всі соки живущі, і за це майже нічого, чи таки й справді нічого назад не повертаючи, не віддаровуючи нічим свого чужоїдного існування та розцвіту чужим коштом». — (Сергій Єфремов).

Бо як жеж? Столітня неволя над нашим народом, спиняла національно-державний розвиток, а тим самим і на всіх ділянках нашого культурного життя. Вороги, що загарбали наші багаті землі, не задовольнялися тільки використанням її природніх багатств, але й добиралися і до нашого культурного життя, та всього того, що український нарід творив на всіх галузях духовної творчости. Все, що було власністю українського народу, вороги забирали для себе, присвоювали, заставляли своїх істориків писати про те історії і вже не як про нашу духову творчість, а як про свою власну.

Український нарід творив, а наші вороги, особливо москалі й поляки забирали це, як ніби-то їхнє і тим збагачували свою культуру.

Століттями український нарід мусів терпіти чужу навалу, хоч і був колись вільним, жив і жие рабом невільником і зносить гніт над собою, а вороги поступово, на протязі цієї страшної навали, закрали все, що було його власністю і присвоїли для себе. Все, що наше найкраще й найцінніше: наше старинне письменство, устну словесність, як казки, байки, приповідки, пісні, думи, театральне мистецтво, малярство, як старинно-церковне, так і новітнє, народні танки, вишивки, різьбарство і т. д., як і саму історію українського народу та його питоме ім'я.

Присвоївши все, що було наше, вони влучили це в свою історію, а з такої своєї зфалшованої історії передали до народів світу відомості про все те, що від нас забрали, як про своє. Український нарід творив душею в горі й радості, вкладав у кожную галузь творчости глибоке почуття і тонкість, давав багатство змісту кожній галузі своєї духовної творчости; українська багата земля вигодовувала здорових і здібних українських синів та дочок, але були, що виховувалися на чужій культурі, — тратилися для свого імени й для своєї культури.

Так мав остатися він рабом без імени, історії, культури та слави? Ні! Вороги могли загарбати наші багаті землі, закрести нашу культуру, могли знищити наші школи, закони, могли запровадити свою культуру й виховувати на ній наших синів та доньок, що гинули в їх морю для українського народу, але не змогли доконати того, щоб увесь український нарід перейшов під їхню культуру. Їм удалось на протязі століть усе загарбати від українського народу, усе вирвати від його, але їм не вдалося вирвати українському народові живої душі, бо сказав пророк українського народу **Т. Шевченко**:

Не вмирає душа наша,

Не вмирає воля,

І неситий не виоре

На дні моря поля,

Не скує душі живої

І слова живого!

Народові, що жив традиціями своєї питомої культури, не можна було все прищепити чуже, і вороги помилились, коли думали, що по загарбанню української землі й духових надбань українського народу, вони вирвуть українському народові молоді соки, передню сторожу — молодіж, і він перейде зовсім в їхні ряди, допоможе їм убивати живу українську мову, стане на їхні услуги та буде допомагати будувати їхню

культуру... Цього їм досягнути не вдалося: вони могли заборонити друкувати українське слово, вони могли зробити те, що багато українців відстали від свого народного життя, забули свою мову, та не могли вони зграбувати цілому українському народові його душі, його пісні та всього того, що матір від коліски вкладала в молоденькі серця.

Появились Сковорода, Котляревський, Шевченко, Шашкевич, Федькович, Франко, заговорили устами цілого українського поневоленого народу й показали, що наші гнобителі не спроможні були зграбувати нашому народові його душі живої. Український нарід живе і серед найгіршого гнету, нове життя будує і в неволі творить живу українську мову поруч із своїм письменством.

Український нарід дав ворогам незбитий факт, що він живе, хоче жити й буде, хоч і в неволі він, та поконати його ніхто не в силі.

Відродження української мови повело український нарід на новий шлях до кращого, бо з цим відродився і наш український нарід на всіх ділянках свого життя та своєї народньої творчості.

За відродженням української мови прийшло й відродження українського театру, що відіграв в нашій народі та його письменстві може й найбільшу й то важну роль, відродив українського народу штуку, майже через півстоліття був одним з вершинним проявом українського життя, осередком, коло котрого гуртувалися і працювали найкращі сили українського народу.

Український театр Кропивницького, Старицького, а в новіших часах Миколи Садовського та Осипа Стадника, був життям народу, був українською школою, що в часі найгіршого переслідування виховував українську націю, піддержував українське слово, щоб воно не завмирало.

Український театр виховував українських артистів, творив українські п'єси; Кропивницький, Старицький, Садовський, Саксаганський та Заньковецька й багато других не були тільки артистами, але були вони разом і учителями української мови, на якій виховувалося найкраще наше нове покоління.

Рівнобіжно із українським театром відроджувалася і українська пісня, якої творцем був самий наш нарід, що серед найгіршого лихоліття та гнету вкладав у пісню всю силу свого ліризму, своєї м'якості, все своє горе й терпіння, а при тім і свіжий та бадьорий гумор, що вів його до нового життя. Отак

ми бачимо, як у це відродження на протязі останньої половини 19-го століття та з початком XX-го, український нарід, хоч гнувся під ярмом ворогів, зріс до сили й пригадав цілому світові, хто він є і до чого хоче змагати. Вороги переконалися, що чим більше вони український нарід тиснули, — він ставав все сильнішим, все більше серед цього гнету загартовувався до дальшого відродження.

Український народ, пише професор І. Огієнко у своїй праці про українську культуру: «це той казковий велетень, що коли його урубали на двоє, то й сили його ставало у двоє більше; коли рубали його далі, то сила все росла, та росла, а все на ворогів ішла».

Наступив 1914 рік. Прийшла світова війна. Пішов брат на брата, бо так цього хотіли володарі світу, і так цього хотіли наші гнобителі, вони думали, що захоплять увесь український нарід під своє ярмо і таким способом здушать його молоду силу, його молоде відродження. Та сталося противно: народам, що гнулися під наганами наших гнобителів, надоїло ярмо, вони скидають його, та стають самі господарями на своїй землі.

В 1917-18 роках наступила нагода й для українського народу, в якій і він наново відроджується.

За відродженням українського письменства, театру, пісні, наступило для нашого народу й національно-державне відродження, а за ним і відродження на всіх галузях його життя.

Сусідам, що разом з українським народом гнулися під ярмом гнобителів, не подобалося, коли український нарід став самостійним, сам паном на своїй землі, — вони зараз накинулися, ще з більшою силою на його молоде державне відродження і пішли на його зі всіх сторін війною, щоб підбити та зробити знову рабом. Розпочалася завзята боротьба для українського народу, в якій він знемігся і на якийсь час мусів зложити зброю. Вороги стали знову панами українського народу, а декотрі з них забули на те ярмо, яке вони несли на своїх плечах разом з українським народом, — вони пішли слідами своїх гнобителів і почали нищити українське національне й державне відродження.

Але український нарід у важкій боротьбі зложив зброю не духовну, цієї зброї він не зложив і не зложить, а ще з більшою силою, з більшим завзяттям берегеться до праці, та до духової перемоги.

Є народи, в яких духовна перемога була сильніша за

зброю, і український нарід бере собі це за примір і починає покоряти своїх ворогів та й цілу Європу своєю духовою силою. Першим тараном до покорення наших ворогів і цілої Європи була українська пісня, вона завоювала собі признання цілого світу, мала славного діяча в особі О. Кошиця, що протягом останніх років об'їздив із своїм українським національним хором майже всю Європу та Америку, та здобув для українського народу більше слави, як сказав один український дипломат, чим вся українська дипломатія разом. Українська пісня, нагадала цілому світові, що є українці, які в своїх піснях висловлюють так зворушливо свою душу й муки поневоленої нації, і що українська нація є окремою і не хоче зносити ярма, як москалів так і поляків, чи других народів.

Українська пісня не то що здивувала й захопила цілий світ, але й зняла із себе та українського народу ту чужу пляму, яку вороги на нас наклали, — вона покорила Європу та цілий світ і вернула українському народові його прізвисько, якого вороги вже не в силі тепер забрати.

ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ТАНКУ.

*Діамант дорогий на дорозі лежав,
Був в болоті, гязі, важким пилом припав
І ніхто не підняв діаманту того,
Йшло багато людей і цурались його.*

В. Самійленко

В кожному короткім моїм вступі я старався представити читачам коротенько життя нашого народу під чужим пануванням, що не давало йому через довгі століття зрости до тої культурної сили, щоб стати поруч других народів, та коротенько про духовну перемену нашого народу до цілковитого національного та державницького відродження. Тепер буду старатися перейти до теми відродження українського національного танку та дати коротенький нарис його розвою на протязі 60-ти останніх літ.

Культура українського народу складається в першій мірі з мови, письменства, поезії, пісні, музики, малярства, різьбарства, будівництва, вишивання і т. д, так треба ще додати до всього й український танок, бо коли всі повище згадані галузі мистецтва нашого відроджувалися серед найгіршого лихоліття нашого народу, то український танок був призабутий. Ма-

ло хто ним цікавився, щоб пригланутися до нього ближче, та як танцює український нарід, що є характерним в українському танку. А про те, щоб відродити та удосконалити його, показати кращі форми не то своїм а й чужинцям, ніхто й не думав.

Як українська пісня, так і танок належить до найкращих творів не лише нашого фолкльору, але й фолкльору цілого світу, хоч під цю пору світ ще з ним настільки не обзнайомився, як із нашою піснею. І нам, якраз, являється іще одна нагода показати світові ще одну галузь нашого різноманітного танкового мистецтва. Ця галузь у нас занедбана, і треба над нею попрацювати, щоб вона могла також, як і наша пісня прилучитися до збагачення нашої культури; в українському танку так, як і в пісні відбивається образ цілого нашого народу, вже від найдавніших часів, аж дотепер. В нім відбивається вся наша писана історія, списана не істориком, що обложився в тісній кімнаті різними книгами, а генієм душі українського народу, артистичними рухами, вложеними в цілість поодиноких танків, повних краси та змісту: в них є ритм, та основна засада життя, імітація, символіка, емоційна інтерпретація, естетика — матір чистого мистецтва, що ми її називаємо штукою для штуки.

Коли б нас запитав хто-будь, який старий танок нашого народу, то ми мусіли б відповісти: так застарий, як і наш народ, коли не так, як і ціле життя людського роду.

Ми бачимо танок навіть в найбільш примітивних народів у найбільших дикунів, почавши від них, бачимо, що танок грає велику роль в релігійних церемоніях, одруженні-весіллі, смерті, жнивях, весняних обходах, з нагоди посухи, або дощу; словом всі потрясення в житті святкується при співучасті танку. Танок, це всесвітня мова, котра не уступає поезії, музиці, ані жадній другій галузі мистецтва.

Наші танки, як і інші галузі нашої культури, росли разом з нами, доповнюючи наше життя. Розвій нашого народного танку поступав у той самий спосіб, як і розвій наших народних пісень, орнаментик та інше народне мистецтво.

Підставою всіх танків є символ святкування та пошанування поганських божків. Не хитрі вірування, а щира поезія близька до природи людини, що все життя розкладала та пристосовувала до всього того, що діялося в природі.

В тім часі, коли не було ще письма в такому розумінні, як ми нині маємо, людина старалася занотовувати важливі події в своєму житті різними способами. До цього служили їй спочатку стіни скель та більші кості звірів. Коли назбирувалося

більше подій і вимагали стиснення, засобів нотування, людина почала уживати символіку знаків, і коли їй приходилося розказати про щось, як приміром, про весняні роботи сіяння, погоню за ворогом, або лови, то попри слова знаків треба було конче й руху тіла.

Так за поміччю слів і рухів люди почали повторяти повідомлення про всякі випадки через цілі віки, аж доки це поступово не прибрало певні форми, з яких найбільше ефективні задержалися до нині.

І оці найбільш ефективні форми цієї галузі представлення нашого життя, є наші танки, що служили нам засобом, у якому ми виявляємо чуття нашого переживання. Наші гагілки й другі хороводи — це пережитки з давнього нашого часу, що нагадують нам боротьбу зими з літом, це поганський танок, який згодом, коли українці прийняли християнство, прилучили вже й до християнських свят і до всяких своїх інших переживань у житті, однак задержали типові порівняння та образи ще з поганських часів, доповняючи їх вже новішими. «Іде, іде Зельман»... це лиш дальший тяг історії, яку нам приходилося переживати за часів нашого панщизняного переживання.

І так оттой старинний танок, який жив і доповнювався все новим, через національний гніт потерпів мабуть найгірше із усіх галузів нашого національного мистецтва, а це тому, що він тільки жив у народі, а розвинутися не міг через те, що не було кому звернути на нього увагу, щоб його зібрати в народі, піднести, відродити.

Український народ уважався за невільника раба, а до раба стидався кожний приступити і що ж міг той раб мати в ті часи спільного, чи то з українськими боярами, чи з нашою, що стала чужою — шляхтою, хіба те, що він мав на них робити. Хто б був із тої шляхти приступив до українського раба? — щоб піднести та розвинути його танок? Він був в очах шляхти мужицьким, диким, до того ще й «смердів українським чорноземом і дьогтем». Де був би який шляхтич чи шляхтянка відважилася не то, що танцювати, але й поглянути на нього? А проте наш національний танок і розвивався в народі від пра-старих часів, перед прийняттям християнства й пережив княжу добу, запорізьку та, вкінці, й чумацьку; пережив різні чужинецькі навали та гнети, а не піддався чужому впливові та цілковитому занепадові. Навпаки, він став чисто народнім, самим народом створений, а не штучним і вимученим.

В українському танкові можемо бачити всі якості нашого народнього життя. Характерні риси його: задушевність, щирість, ніжність, природність, плавкість, еластичність, лагідність, мрійливість, а що найважливіше, то привабливість, що чарує та притягає глядачів. Але на жаль, що цей наш національний танок, це чудове творення нашого українського народу, що разом з нашою піснею та музикою є найкращим твором душі нашого народу, був на протязі кількох століть в повнім занепаді. Російський гнет не дав йому розвинутися до того ще й почав запускати коріння деморалізації в наш танок ріжними «малоросійськими» та жидівськими трупами і тим нищив його природню ніжну простоту, яку він мав і її розвивав, витворював.

Правда, проблески відродження українського національного танку виявляються в театральних трупах Кропивницького, Старицького та Садовського, але це були лише деякі, взяті із народу до побутових сцен.

Першу цеглину до відродження українського національного танку положив В. М. Верховинець*) (Костів). Він був першим, що старався піднести та відродити український танок, збирав матеріяли й у році 1911-12 робив, навіть, і проби виступів у трупі Садовського, але разом з п'єсами. Дальше О. Кошиць, будучи диригентом у Києві, виводив веснянки на сцені, які потім були несені трупою Мар'яненка по більших містах України.

Сам Верховинець навіть року 1912-го видав був теорію народнього українського танку, а в 1920 році поновив те видання.

Однак цей рух не знайшов ширшого ані признання, ані поширення. Справді появилися тепер в Україні багато імітаторів українського народнього танку, які почали його копіювати та фалшувати, а тим самим топтати танкове мистецтво. І не диво, як пише один із критиків в однім українськім журналі в Україні про теперішній балет, який ставлять переважно жидівські балетмайстри з запитанням: — хіба ж це народні танцюристи! Народній балет? хіба це народня хореографія?

Але, що можна говорити про чужих фахових танцюристів, що з танку живуть, що вони нехтують наше танкове мистецтво, коли й саме українське громадянство на своїх вечірницях та забавах нехтує своїм танком і дивиться на нього, як на щось нижче... й не старається поширити його між своїх дітей.

^{*}Див. стор. 72

Коли перші спроби відродити наш танок не вдаються Верховинцеві та трупі Мар'яненка, що старалася поширити по сценах нашого театру — красні веснянки, які були вперше виведені на сцену 1912 року в театрі Садовського в опері «Галька», та на спеціальному хореографічному вечорі 21-го квітня того ж року, то 10 літ пізніше, року 1921-го, вдається зрушити український танок із застою та вивести вже в обробленій і систематично удосконаленій формі на сцену не лиш перед українське громадянство, а й перед чужинців — в році 1926-ім на світовій виставі в Торонті, якому придивлялося з зацікавленням близько одного мільйона чужинців, а в році 1931 — в Метрополітен Опера Гавз, з нагоди 10-літнього ювілею артистові-балетмайстрові **Василеві Авраменкові**.

Це був тріумф відродження українського танку.

Василь Авраменко не лише віродив український танок, але й почав творити новий український народний балет та переводити в дійсність, чого до цієї пори в українськiм житті не було й на думці.

Він при своїй упертості та завзятій енергії і підприємчивій удачі творить перші школи відродження українського національного танку, відроджує забутий український танок, творить новий, здоровий український балет, що починає приносити цінні користі цілому українському громадянству, бо воно почало пізнавати ще одну цінність із нашої народної скарбниці, національної гордості, своєрідної культури.

ВАСИЛЬ АВРАМЕНКО

*Як зерна кину я
В твоїх полях, степах і луках
І може ти в пекельних муках
Згадаєш згублене ім'я.*

Олесь

Із причини, що історія відродження українського танку та українського балету тісно зв'язана з особою Василя Авраменка, і він без сумніву являється творцем українського балету в його оригінальних чистих рисах, я хочу подати коротенький нарис його діяльності на полі відродження українського танку та творення українського балету.

Авраменко — син буйного українського степу, чорнозему, поневоленого українського селянина, що століттями робив на панщині на чужинців і стогнав під гнетом наїздників. Родився

він на Київщині в містечку Стеблеві, Канівського повіту, року 1895-го. Батьки його помирають в молодому віці й маленький хлопець zostався сиротою до того ж неграмотний, бо не було кому ним заопікуватися та дати до школи. Обставини склалися так, що йому приходится в молодому віці покинути рідну Київщину та мандрувати світами далеко від рідної землі. Його старші брати переселяються на Сибір, шукають за кращою долею, та опиняються аж у Владивостоці. Молодий Василь за братами мандрує на Сибір і вступає на службу до військового порту у Владивостоці робітником. Об'їжджає на військових кораблях майже всі найважливіші порти Азії та Японії, ці подорожі по світу роблять у молодого хлопця новий зворот — вони зроджують в молодім хлопцеві нове бажання, а це бажання — знання, освіти. Не гаючи часу, зараз по своїм приїзді до Владивостоку, за поміччю братів своїх, головне старшого, що був тоді вже свідомим українцем, він сідає до науки приватно і, як екстерніст до трьох років робить іспит на народнього вчителя. Непосидючий хлопець, сирота, не задовольняється він цим, продовжує свою освіту, а це вже мандрівкою по Китаю.

Наступає світова війна, і Стеблівський сирота опиняється у військовій школі прапорщиків, а потім на фронті. До часів революції Авраменко не почуває себе, як і більшість українських переселенців Сибіру, ще українцем. У нього, крім гарячої любови до своєї Київщини та дитячих спогадів зі Стеблева, більш нічого українського нема. У Владивостоці він побачив уперше українську виставу «Наталка Полтавка» і про це говорить: «Наталка» зробила на мене колосальне вражіння. Я перед своїми очима побачив свій рідний Стеблів, свою сестру та себе самого, та почув рідну матірну українську мову. Це мене так зворушило, що я розплакався. Як раз оця проста дівчина Наталка подібна до моєї сестри, а в Петрові побачив я себе самого бурлаку далеко від рідного краю. Вони то й зробили мене щирим українцем. У мені вже тоді збуджується любов до всього рідного, а головне до штуки».

Надійшов 1917-тий рік, повіяло новим духом. Пробудилося могутньою лавою українське життя на Великій Україні. Авраменко заговорив до народу у Мінську й відчув, що він українець. Із перших днів революції кидається всією душею до праці революційної і української, українізує свою частину і стає в ряди борців за волю українського народу. Під час тої кипучої діяльності Аврамено показує свої артистичні здібно-

сті, й молодий тоді український діяч Симон Петлюра радить йому служити Україні, як артист. Авраменко переїздить до Києва й за старанням О. Русової, Старицької-Черняхівської та С. Петлюри попадає в Драматичну школу ім. Лисенка в Києві. Там уперше він ознайомлюється із українським танком, слухаючи лекції і теорію українського танку від В. Верховинця. Але танок хоч і захоплює його своїми рідними мелодіями й прекрасними рухами, то все ж Авраменко готується стати драматичним артистом. І цілий час революційної доби на Україні Авраменка ніщо не захоплює так широко, як український театр.

Він працює в театрі Йосипа Стадника в Станиславові, а потім переходить до Кам'янця-Подільського й вступає до театру Миколи Садовського, що був тоді в Кам'янці.

Театр починає йому подобатися все більше, він захоплюється самим Садовським та знову українськими танцями, які не раз бачив в побутових п'єсах, як танцював самий Садовський.

В цей час виринає в Авраменка думка записувати сирий танковий матеріал від Садовського та других артистів трупи, щоб мати матеріал для перших спроб систематизування і творення закінчених наших танків.

Він сам заявляє: «Я хотів витворити щось нового мистецького, але щоб і не розійтися з народньою дійсністю», — та його заходи не здійснюються, бо трупа Садовського опинюється на еміграції, і тим самим всі плани розбиваються.

Пройшла доба Гетьманщини, перейшла ще страшніша доба Директорії, а в кінці найнещасливіша евакуація українського уряду, а з нею інтернування українських козаків, службовиків, а далі й артистів «союзниками» поляками в жахливих таборах смерті в Польщі.

ПЕРША ШКОЛА УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ТАНКУ.

*Хай кат жене, а ви любіть
Свою окрадену Вкраїну,
За неї сили до загину
І навіть душу положіть.*

Старицький

В лютому місяці, 1921-го року опинився Авраменко в чи-

слі других артистів Українського Державного театру М. Садовського в таборі інтернованих в Каліші.

В театрі, де він виступав у другорядних ролях, його виступи не робили ефекту, та він і не розбивався за тим, бо в скорім часі віддається новій галузі українського мистецтва. Мав усе попередньо великий нахил до українського танку, виринає в нього знову те саме бажання збирати всі багатства сирого танкового мистецтва, яке живе в народі в одну цілість, очистити його від всякого чужого бруду, що в часі нашого поневолення закрився в народній танок, вивести його в чистій народній більш досконалій формі й показати в очах Європи його красу й багатства змісту, його життя, та типові прикмети, що відбивалися в рисах цілого українського народу.

Знає добре, що танець, як виразник людської душі, яким яскраво можна виявити самі найбільш різнобарвні почування людини, — може послужити українському народові за виховничий чинник в дисциплінованім значенні нашої нації до нашого відроджуючого державницького життя, Авраменко закладає серед козаків-таборян **Першу Школу Українського Національного Танку**, до якої вступили учнями старшини та козаки. Авраменко хоче заставити молодих завзятих українських козаків-юнаків, у котрих ворог вирвав з рук одну зброю, кувати нову зброю, нову силу, — український танок, щоб сильніше від гармат заговорив про Україну, про український народ і про його мистецтво по всьому світові!

Далеко від рідної землі, за ворожими польськими дротами постає перша школа українського національного танку. Нужденна була ця школа, як каже сам Авраменко, без жодних засобів, без жодної підтримки, без помешкання. Сказавши правду, нічого вона не мала, мала тільки надзвичайну любов до розпочатого діла, і ця якраз любов перемогла. Почалася наука, і де вона не відбувалася? Перше в коридорі біля церкви, далі в умивальнику, в таборовій лазні, всюди, звідки її тільки не гонили?

Танцював Авраменко, танцювали й учні, танцював увесь табір: старшини й козаки, навіть старий кремезний генерал Загородський.

В таборі не називали, як говорить сам Авраменко, цю першу школу, школою українського танку, але школою — **божевільних**.

Він не тільки вчив, але й творив. За основу бере підручник К. Верховинця, але його теорію розроблює, удосконалює, до-

повнює новими зібраними кроками, творить свої, навіть почав творити п'єси українського балету, як наприклад: «За Україну», «Великдень на Україні», «Русалки» — артистичний балет та інші.

При великій праці Авраменка, праця його увінчалася великим успіхом і була пробоем в українському танку. Цим першим пробоем його успіхів були перші виступи, пописи українського танку, прекрасні пописи тих «божевільних» скакунів, як їх називано, які захопили не лише таборян, але й весь емігрантський загал, та зарозумілих своєю пихою «переможців» поляків.

24-го травня 1921 року Авраменко влаштовує перший концерт школи в Каліші, в залі «Ремісничого Дому». Успіхи надзвичайні. Таборяни були зачаровані цими «божевільними» танцюристами.

Наведу коротенький витяг із таборового журналу «Залізний Стрілець», з 20 вересня, 1921 р., у відділі: «Мистецтво і спорт»: — «Новизна, картина, характерна оригінальність українського національного танку глибоко вразила глядачів і поляків. Сольо селянина й «Козачок Запорозький». «Козачок» у виконанні дітей Олекси й Ганнусі, «Сон Катерини» (танок композиції Авраменка) були покриті гучними «гарно». «біс» публіки, а виступ керовника школи В. Авраменка був правдивим тріумфом, який перейшов в правдиву овацію.

Для кращого зрозуміння, яку переломову хвилю в українському танковому мистецтві зробила ця перша школа В. Авраменка, подам уривок із листа О. Кошиця*, коли автор рядків просив О. Кошиця, щоб він описав свою першу стрічу з В. Авраменком в таборі та, як він задивляється на працю українського танку на американській землі:

«Посилаю Вам кілька слів про Авраменка. Не є це стаття, бо такої писати я не збираюся — голова не працює і нема часу, — а просто роблю форму замітки в приватному листі. Через це я і хочу, що коли будете друкувати денебудь, то щоб цитували їх, «як витинок» з мого приватного листа до Вас, а не інакше.

«Восени 1921 року закинула мене доля у Польщу. Приходилося мені їздити по українських таборах, набирати голоси, щоб укомплектувати Український Національний Хор (Українську Республіканську Капелю) для подорожі по Іспанії. Багато горя людського прийшлося мені побачити в цих таборах, не хочу й згадувати про це, бо ні пером, ні словами

*Див. стор. 70.

не можна цього змалювати. Але мене завше вражала якась — для мене закордонного мандрівника нова — та, при тих жахливих таборових обставинах, надзвичайно для мене незрозуміла національна, міць цих задротованих нещасливців... Я чув, що в таборах провадиться культурна робота, але побачити її мені не було часу, та й не за тим я приїхав, але в Калішському таборі мені випадково прийшлося побачити яскравий зразок цієї «культурної» роботи і хоч трохи зрозуміти ту національну міць, яка мене так вражала й якої не можна було ні пояснити, ні погодитися з тими обставинами, серед яких вона зростала. Після проби голосів я одержав запрошення на виставу «Балетної школи Авраменка». Назва «Авраменка» мені мало казала, слово «балетна школа». Думалось так «затанцюєш, щоб не збожеволіти в десятому крузі цього життєвого пекла». Через те, що у вечорі робити не було чого, я вирішив з моїм приятелем, помічником професором Тучапським піти на виставу. Приходимо в якийсь барак, прибраний по театральному, зі сценою і лаштунками. Заля була повна людей. Піднялась куртина, заграє якийсь мандоліновий оркестр і почалась вистава. Спершу вийшли вбрані по-козацькому хлопці й почали рухатися по сцені якимись спеціальними кроками. Було скучно дивитись, бо нічого цікавого не було в цій гімнастиці, та крім того було якесь упередження, що це «так собі», але коли почались справжні танки, тоді я побачив, що спершу показано було елементи, з яких складається наш танок, а потім і самий танок. Став ясний метод аналітико-синтетичний. Стало трохи цікавіше, а з кожним новим танком виростала не тільки моя зацікавленість, але й здивування.

«Я дуже добре знаю селянський танок, бачив його чудові репродукції в театрі М.К. Садовського і в танці самого Садовського, але то були чудові моменти театральної дії — і тільки; систематичного так би мовити наукового обґрунтованого танку мені не тільки не приходилось бачити, але якось про це й не думалось, і тут враз перед моїми очима виросла й сама теорія танку й його репродукція, основана не на копіровці тільки народного мистецтва, а на строгій теорії, виведеній з аналізу цього мистецтва. Почулася чисто наукова продумана робота, тим більше цікава, що була цілком оригінальна й ні з яких других кол не взята, ніде не позичена, не підлягаюча ніякому впливові, обґрунтована на єдиному українському мистецтві, і так тісно з ним зв'язана, що зда-

валось ніби-то в цю залю з надвору проросла галузка, якогось дерева й розцвіла пишним цвітом. Передо мною розкрилася нова книга, про яку я здавалось чув, але сам її не читав! Одна за одною перегорталися самі собою сторінки цієї чудової книжки перед моїми очима й новий світ отчинився передо мною, наче чарівним прожектором освітилися цілком нові обрії народньої творчості, в новій одежі вставала передо мною творча душа українського народу, повна вогненного темпераменту, надзвичайно тонкого почуття краси рухів, його гармонії і якоїсь невимовної удосконаленої елегантності.

«В кожному кроці, в кожній поставі, в кожному русі говорила історична традиція великого вільного гордого народу, такого завзятого в бою, такого ніжного, але бурхливого в кохання, такого веселого й гумористичного в своєму побуті...»

«Мені здавалось, що я у сні, у чудному сні, який переніс мене туди, де я вже був, що я побачив наново те, на що я дивився раніше й не бачив, не помічав, — і хотілось, щоб цей сон не скінчився, хотілося бачити, щодалі нове й нове.»

«Не буду вдаватися в критику самої роботи, це справа спеціалістів, але не тих, що ми маємо, а будучих нових, які досконало пізнають і простудіюють цю нову штуку, бо до цього мистецтва годі підступити з тим науково-технічним аршином, яким до цього міряють балетне мистецтво взагалі. (підкреслення автора) Бо воно також схоже на сучасні балети, як жива квітка на воскову. Щоб достойно оцінювати це нове явище, мало бути балетмайстром, треба знати душу народу, його історію, його пісню, його побут і не тільки знати його минуле, але й відчувати його будучину, бо це є «мистецтво для мистецтва», не вияв тільки мускульної енергії, не є забава, ні — це є емоціональний порив усієї народньої душі, виявленої в рухові. В ньому стара й сучасна історія нашого народу й орлиний гордий та сміливий погляд в будучність.»

«Через це те у Авраменка все так суто національне, так конденсоване національне, так сміло й гордо зроблене, що коли дивишся на неї по неволі захоплення заставляє швидше працювати серце, і відчуваєш, що за плечима виростають якісь нові крила національної гордості, хочеться крикнути на весь світ: «Дивіться всі гнобителі, що зневажали й поневолювали наш нарід, над ким ви робили вашу мерзенну роботу — дивіться уважно й у вас язик не повернеться сказати «не

було, нєт і не можєт бить», а скажє: Було, є і будє на вікї і вікї». І цє все зробив молодий стрункий білявий хлопець з обличчям селянського пастуха. Мене берє зло, коли я чую, що Авраменкові дєхто радить удосконалити свою роботу, зближивши її до вимог сучасного художнього балєту, а цє є страшенна помилка, іменно вся цінність його роботи полягає в її оригінальності не тільки в самій ідеї, але й в техніці, і щоб цього не стратити, щоб не упасти до «малоросійщини» він повинєн сам шукати свої шляхи, свої методи, сам від себе вчитися і удосконалювати і я певєн, що він цє зробить, аби тільки не розмїнявся на дрібнички, мав міцнє серце та невикручені ноги й коли цє піде своїм шляхом, він не тільки напише нову сторінку в історії українського мистецтва, але підкладе нову підвалину українського рєнесансу.

Олександр Кошиць

Від цього часу школа Авраменка піднеслася в очах як табора́н, так і поза таборо́м в очах поляків.

І так за дротами табору Василь Авраменко дійшов до відродження українського танку та створєння українського балєту. Сам Авраменко став артистом-мистцем, для якого український танок-балєт стає метою його життя та призвання. Авраменко тепєр кидається все з більшим завзяттям до забутого українського танку, доповнює свіжим зібраним танковим матеріалом, студіює його, відроджує, а з сирого забутого українського танкового матеріалу вибирає сирий здоровий матеріал лише додає нового духу, живий реалізм, відкидає всяку вульгарність, тупання, грюкання, перекидання, бо пізнає, що в українському народі цього нема, а цє ввели різні профани українського танкового мистецтва — москалі та жиди, які «малоросійським гопаком» хотіли розвесєляти напів п'яних по різних московських та варшавських шантанах — а відновлює шляхєтність, скромність, селянську тонкість та плястичність.

Від себе додає українському танкові питому міміку, яка доводить український балєт до віртуозности. Сміло можна сказати, що школа створєна Авраменком, поклала початок окремої галузі українського мистецтва — українського національного танку й вивєла його, як самостійну окрему галузь на сцену не лишєнь перед українців, але й чужинців, внесла до історії української хореографії нові народні кроки, нову національну ідею, новий, щє досі незнаний український народний балєт.

Українська нація може бути горда, вона видала таку могучу індивідуальність, що відродила український забутий танок, на який досі українська суспільність не звертала уваги, створила український балет, якраз в найтяжчій добі, за дротами, в бруднім польським умивальнику, до якого гнобителі українського народу загнали найкращих борців, щоб тільки приборкати їх та не допустити до державного відродження. Це є якраз доказом, що українська нація як не зброєю, то духовою здібністю дійде до цілковитої перемоги.

По першій Авраменковій виступі-пописі, Школи Українських Національних Танків, Авраменко дає ще 30 і 31 серпня 1921 р. виступи українського національного танку в таборі в театрі, на яких були Симон Петлюра й Йосиф Пілсудський, які з великим задоволенням дивилися на ріжноманітну програму, нагороджуючи виконавців гучними оплесками та признаннями.

Тут з жалем треба зазначити, що українська інтелігентна частина таборового громадянства досі задивлялася на український танок та на працю Авраменка і його учнів, як на щось маловартне, щось смішне та таке, що годиться тільки для посмішки й розваги простого народу. Аж по цих виступах, коли школа дістала признання від частини української вищої верстви, а до того ще й коли маршалок Йосиф Пілсудський публічно перед старшинами й козаками, подаючи руку бідному українському артистові Авраменкові в знак признання, заявив, що Авраменко робить велику роботу для свого народу цим танком, який є поважним чинником в українському народньому житті, у збагаченні народнього мистецтва, — тоді тільки недовірливе й байдуже відношення до праці Авраменка в таборі й поза табором зникло.

Випускаючи учнів із своєї першої школи, Авраменко старається зв'язати її чимсь ближче з українським танком і він дає поштовх до заложення «Товариства Відродження Українського Національного Танку!», яке мало б зайнятися українським танковим мистецтвом. Знаючи, що сам не зможе виконати того великого завдання, яке лежить перед ним, він створює інструкційний курс, щоб собі вишколити помічників, а «Культурно-освітній відділ 3-ої Залізної Дивізії» допомагає йому тепер у zorganizovanні другої школи, до якої вступила майже вся жвавіша частина таборового громадянства, в кількості **поверх 1200 осіб**.

От тепер, показалося краще відношення тієї байдужої верстви до українського танку.

В той час Українська 3-тя Залізна Дивізія святкувала своє дивізійне військове свято, і Авраменко, користуючись з нагоди, виводить всіх танцюристів таборової школи на публичний виступ під голим небом. Свято було поважне, урочисте, на якому було багато людей. Виступ Авраменка був найкращим і найбільшим тріумфом Школи Українського Національного Танку, нею він проломив і закріпив собі певний шлях славного українського мистецтва в історії українського народу.

Саме в той час до табору приїхала була американська місія У. М. С. А. з кінематографічними апаратами, зняла школу й групові та одиничні танці. Ця місія багато причинилася до того, що Школа Українського Національного Танку Авраменка дістала моральну, а навіть і матеріальну поміч не лише від них, але й від таборової команди.

Ця сама американська місія У. М. С. А. й Бритійський Комітет В. С. Р., коли побачили гарну роботу Авраменка, помогли багато до цього, як морально, так і матеріально, що Авраменко організує трупу й об'їжджає із нею всі табори інтернованих військ УНР в Польщі, а навіть під їх протекторатом, Авраменко дає два виступи в Лодзі, що причинилися до ще більшого поширення українського мистецтва.

З цією трупою 9-го жовтня, 1921 року Авраменко виїжджає до табору в Стржалково й там дає 11-го та 12-го жовтня два виступи для українського вояцтва (даром), а найважливіше було це, що на цих концертах були присутні полонені балаховці й большевики, серед яких український танок зробив національне усвідомлення, бо після виступу, як каже Авраменко, зчинилася там страшенна сварка між ними за українську справу й 150 большевиків переписалися до українського табору, заявивши себе українцями.

12-го й 14-го жовтня дає в тім самім містечку дальші виступи, на яких була вже не лише таборова публіка, але й загальна.

З Стржалкови переїздить В. Авраменко з трупою до Александрова-Куявського, де дає два виступи. Звідси повертає 21-го жовтня назад до Каліша, улаштовує новий концерт в місті Каліші. На запрошення місії У. М. С. А. 28 жовтня виїжджає до Лодзі, а потім об'їжджає через місяць падолист дальші табори й 27-го падолиста закінчує свої виступи в містечку Острові Познанським.

Успіх був великий, бо по цім здавалось, що треба буде звільнити всіх хористів з табору й дати їм змогу пописувати-

ся самим і українському танкові перед світом. Національна іскра народного танку загоріла й заворошила цілим козацтвом та затривожила польську військову команду, що дала була згоду на поїзку трупи по таборах і поза таборами. Польська військова команда побоялась національної української роботи українського танку серед козацтва й розганяє безлічно першу Авраменкову трупу й Школу Українського Національного Танку й всіх саджає за дроти. Авраменкові, за старанням генерала Пилькевича вдається втекти із табору, й він змушений через матеріяльні обставини вступити в Кракові до польського кабаревого театру «Відродження», де через місяць і половину виступає в українських сольових танках: «Запорожський герць», «Гопак», і «Чумак».

Із Кракова переїжджає він до Варшави й виступає в кіно-театрі на Маршалковській вулиці.

Брудне п'яне кабареове життя, де треба було бавити польську офіцерню, не подобається Авраменкові, й він, за порадою оперового співака Голинського та його друга Андрія Кістя, покидає кабаре та польські театри й їде на рідну українську землю, до Львова до праці між своїми, до якої його вже давно тягнуло.

АВРАМЕНКО В ГАЛИЧИНІ. — ПЕРША ШКОЛА У ЛЬВОВІ.— ГОСТИННІ ВИСТУПИ ТРУПИ ПО ГАЛИЧИНІ.

*І кожний з нас те знав, що слави нам не буде
Ні пам'яти в людей за цей кривавий труд,
Що аж тоді підуть по сій дорозі люди
Як ми проб'єм її та вирівняєм всюди,
Як наші кости тут під нею зогниють.*

І. Франко

В березні 1922 року Авраменко з'являється у Львові та задумує заложити Школу Українського Національного Танку, думаючи, що в столиці Західньої України — у Львові, де є цвіт українського громадянства, йому удасться легко її організувати, вивести в більш кращій та досконалій формі український народній танок, ніж у страшнім польській таборі смерти, де не було ані добрих українських строїв, декорацій та здорової не змученої страхіттям війни молоді, а головню — нашого прекрасного жіноцтва, щоб доповнити цілість картини танкових узорів цілої Соборної України.

Та були це тільки мрії молодого ентузіяста.

Не ознайомлений з українським Львовом та його відноси-

нами, не знаючи життя українців-галичан та їх психіки, зовсім відмінної від наддніпрянської, довго він оббивав пороги всяким галицьким «меценасам», рецензентам та редакторам. Тяжко було їм зрозуміти, чого хоче від них артист (в Галичині та у Львові без протекції та рекомендації нічого не зробиш). Ніхто не брав серйозно значення танку, ніхто не хотів вірити в те, що українським танком можна говорити до душі народу та виховувати публіку, як також пригадувати ним про минувшину нашого народу, — творити ним здорову нову генерацію.

В кінці артистові вдається zorganizувати невеличку школу й то, як на «свідомий» Львів, до смішного малу: шістнадцять студентів таємного Українського Університету у Львові та кількох наддніпрянських дівчат.

1-го квітня Союз Українок улаштував вечір пісні й живого слова й тут Авраменкові прийшлося з тяжкою бідною затанцювати чумака та козака, щоб переконати львівську громаду, як виглядає наш національний народний танок та яке має він значення для української молоді. І дійсно Авраменко робить велику несподіванку, як подає хтось з рецензентів у маленькій замітці з товариського життя в «Громадському Віснику» день по виступі Авраменка: «Велику несподіванку справив публіці Авраменко, який прекрасно відтанцював «Чумака» й «Гопака». Виступ Авраменка переконав нас, до якої мистецької висоти можна дійти через культивування національного танку».

І так, хоч бідненький рецензент писав, що Авраменко «переконав нас», то це була тільки журналістська новинка, бо львівське громадянство зі своїми «меценасами» розійшлося додів, а Авраменкові прийшлося із шістнадцятьма танцюристами продовжувати школу в столиці Західної України, — так зрозуміли вони вагу українського національного танку.

І де ж він і у Львові не вчив цих учнів мізерненької школи? — І на городі Святого Юра при місячнім світлі, і по приватних хатах та пивницях, та взагалі — де лиш міг знайти яке місце..

Вкінці він довів її на протязі одного місяця, до викінчення і прийшлося робити перепис, щоб показати уже цілість українського танку.

Дня 20-го травня 1922 року уладжує він в залі Лисенка із своїми учнями перший вечір перепису українського танку й то з великим успіхом. Учні виконали цілий ряд танкових українських продукцій, починаючи від показних рухів, постав та кро-

ків, а кінчаючи гуртовими й сольовими виступами. Сам Авраменко відтанцював з великим ефектом свого вогненного «Чумака». І знову, як у Каліші, так і тут у Львові, український танок цим виступом робить перелом: скептичні львівські «меценаси» стрепенулися перед українським танком і перед цим художнім представленням в прекрасних танкових картинах цілого українського життя, — вони побачили силу українського танку, відчули красу, та цілість, якої досі не бачили.

Для прикладу, як захопив український танок українське громадянство на цім вечорі, подам уривок з «Театрального мистецтва», 15-го червня, 1922 р.: «Ціла театральна заля переповнена по береги. Зокрема балькони оплескують безперестанно балетмайстра й учнів. Таких гучних оплесків заля Лисенка мабуть досі не чувала й ніколи публіка так сердешно не бавилася».

15-го червня доводиться Авраменкові повторити свій перший виступ, і він дає другий в театрі «Української Бесіди». Заля була переповнена, танок заелектризував людей. Зацікавлення до українського танку та балету все більше росте. Авраменко, використовуючи це зацікавлення, виступає в неділю, 18-го червня з українським танком на прилюдному виступі на площі Сокола-Батька у Львові, де має нагоду дати широкому загалові змогу пізнати красу рідного танкового мистецтва й спонукати українське громадянство до його плекання та поширення.

Так за короткий час свого побуту у Львові Авраменко зрушив український танок і в Галичині й почав кидати здорове зерно між галицькими українцями, які досі нічого не бачили цікавого в народних українських танках, а головне в гуцульських, де треба було, щоб аж Авраменко прийшов з широких степів Великої України, з-понад старого Дніпра й показав їм ту гуцульську красу верховинських «Коломийок» та старого «Аркана».

Дивно, що якраз наддніпрянці: Гнат Хоткевич, «Камінна душа», Коцюбинський — «Тіні забутих предків» — наші письменники, та танцюрист Авраменко, відчули краще Верховинське життя та його поезію, ніж ми, що до нього ближчі.

Для кращого розуміння, як Авраменко зрушив український танок та збудив зацікавлення до нього, я подам уривок з однієї статті «Театрального мистецтва» за жовтень 1923 — «Дійсне в українському балеті» (Стаття підписана К. П. і друкована чогось, аж у році 1923-му, хоч відноситься до перших виступів Авраменка у Львові):

«Наче з дикого поля запашні квіти. Майже з нічого постає щось. Ще тоді, як наше громадсько-політичне й культурне життя репрезентувалося «малоросійськими» гопаками різних Гаркунів-Задунайських та двома-трьома десятками брошур усяких «розмов», — помічалось прагнення дійсного мистецтва...

... Енергійно-експансивний Гнат Хоткевич не без успіху знаходив його в старій і занедбаній кобзі. Хто міг, хоч раз бачити сліпих речників нашої давньої слави, той раз назавжди зрозумів глибоко правдиве:

Наша дума, наша пісня

Не вмере, не загине...

... Про культурну місію наддніпрянських мистців в Галичині говорити не приходиться. Всім очевидна праця Загарова в галузі театрального мистецтва, Ковжуна й Січинського — в галузі графіки і т. п. Наразі хочемо підкреслити таке симпатичне явище, як балет артиста Київського Драматичного Театру Авраменка. Ще задовго до його появи в Галичині, до Львова з Калішського табору інтернованих доходили скупенькі вісті про якусь школу хореографії. Таборова преса ставилася до нього прихильно, але якось неясно й не давала ніякого уявлення про цей надзвичайний талант, і через те саме, коли серед львов'ян з'явилася скромна постать цього артиста, почувся скороспішний «критики», ба навіть легенди. «Гопачник» — призириливо висловився про нього один з новаторів, навіть не бачивши його самого. Як видно, війна з «малоросійщиною» і тут залишила свої сліди.

Признатися до правди, я і сам сумнівався в його творчих здібностях, до того ж ще й в такій ділянці українського мистецтва, як балет. У свій час мені приходилося в Києві бачити балет відомого Мордіна, який навіть називав себе «українцем». Та все те, що він давав, було взятє в цілому з старих театрів, або з естрад розпусливих кафешантанів, де плястика «Вмираючого лебедя» межує з драстичністю «Метелика». Всякі малороси гаряче хвалили те все й захоплювалися, мовляв, — «український балет» Мордіна, хоч там українського абсолютно не було нічого...

І от на сцені львівського театру «Бесіди» з'явилися перші ознаки справжнього нашого балету. Виявив ці ознаки не хто інший, як той же скромний Авраменко, який почав із того, що заснував у Львові свою школу. Навіть не віриться, щоб на протязі такого короткого часу, як весна й літо, можна було

осягнути такого успіху. Одначе успіх його досить значний, не дивлячись на те, що на протязі цілого літа він усе перебував зі своєю трупою на провінції.

День 30 травня, коли відбувся перший прилюдний виступ Авраменка, буде зазначений в історії українського балету із особливим підкресленням. Починаючи від модерної «Катерини» й кінчаючи «Запорожцем», все тут було своїм і характерним для психіки українського народу. Не кажучи нічого про внутрішній зміст окремого танку, в основу якого лягає свій характер, скажемо лише, що техніка його надзвичайна. Найголовніше те, що всі його постанови переведені в національному українському стилі, починаючи з одєжі й кінчаючи музикою... Такі ж окремі, точки, як «Чумак», по силі свого темпераменту й по красі класичних ліній, являються настільки викінченими із мистецьконого боку, що перед ними Мордіновські «Лебеді» стають нічим іншим, як блідими імітаціями дійсного...

Дійсне в українському балеті знаходить скромний Авраменко. Це дійсне є своєрідне красою, як барвиста квітка, й постає воно з нашого національного ґрунту...»

Для того, щоб більше ознайомити з українським танком, та щоб поширити його в Галичині, Авраменко організує із своїх танцюристів невеличку трупу й з нею вперше їде до Тернополя та дає там два виступи 1-го й 2-го липня, а відтак із цією трупою об'їжджає майже цілу Галичину, даючи 72 виступи, і то в таких містах та містечках і в більших селах: Тернопіль, Станиславів, Коломия, Дрогобич, Східниця, Тустановичі, Любин Великий, Ярослав, Городок Ягайлонський, Лука, Самбір, Перемишль, Сокаль, Рава Руська, Угнів, Любачів, Цішанів, Яворів, Миколаїв, Жидачів, Бережани, Козова Золота, Рогатин, Бурштин, Пуків, Щирець, Бібрка, Гринів, Підгородище, Львів і т. д. В деяких із цих місць трупа Авраменка виступала по кілька разів.

Ця тура трупи Авраменка причинилася до поширення українського танкового мистецтва й виявила велике зацікавлення серед свідомої селянської маси та зробила великий рух з національного боку якого, навіть поляки почали боятися і кілька разів, навіть арештували танцюристів та й самого Авраменка під час тури та накидалися на нього не то прилюдно по тих містечках, де він виступав, але й в пресі.

Для характеристики, як польська преса боялася українського танку й обкидала його болотом, а з ним і всіх українців, я подам, як взірець, новинку з часопису «Польське Слово» зі

Львова, коли то він накинувся на Авраменка й на український танок, як він давав два виступи у Львові для жидівської публіки й виступав у танкові: «Горе Ізраїля», по повероті із своєї тури по Галичині, (подаю українськими буквами): «З дня, **Українські танці коло жидовської кухні.** Наше призначення жидове блокує сенс з вистігнутими ворогами польською направо і наліво і то не тільки на терені підготованих справ до виборів.

«Характеристичним об'єктом діяльності жидовсько-руської соціалізації на соботи і неділі виступи «захисні знання» українського зібрання балетового под «випробовування» керівництвом Авраменка на дохід жидовської кухні академічного Торжества Огніска.

«Бідні, цікани, мальтритовані, погроми преслідуються академією жидівська, куди на Львівському Університеті є 50 проц., не майонц з чого утримає менаж академічної, мушкетер сенс усекає под опекунство скривдлених гуманітарних, літосливих і милосердних балетників.

«Фактично, же пусті сміх тільки огорнені мусі кожного, хто застанови сенс над тимі добродійними жидовсько-руськими імпрезами, зокрема, де усвідомі собі факт, же жидовська кухня академічна розпоряджається тисячами доларів, присланими з Америки.

Не можна венті того спектаклю «мнєйшости народів» браць на серію з пункту відняття гуманітарності і добродійності, хоч мусі сенс го уважає за крок політичний, майонци задокументовані «братерство» руско-жидовське на кожному полі».

АВРАМЕНКО НА ВОЛИНІ, ПОЛІССЮ, ХОЛМЩИНІ ТА ПІДЛЯШШУ

*Отам-то весело жилось!..
Аж доки іменем Христа
Прийшли ксьондзи і запалили
Наш тихий рай, і розлили
Широке море сліз і крові,
А сиріт іменем Христовим
Замордували, розп'яли...*

Т. Шевченко

Авраменко перекинувшись на Волинь із своїм адміністратором Давиденком та бандуристом Д. Щербиною, не перестає

займатися своєю роботою: він організує ряд концертів спільно з бандуристом Д. Щербиною. У програму своїх концертів уводить попри танки інструмент бандуру, сполучену з українськими піснями. Трохи пізніше до нього прилучаються ще його танцюристи Мацяк та Хвостяк.

Перші такі концерти дають вони 30-го листопада та 2-го грудня, 1922 року в Луцьку, 3-го грудня в Рожищах, а 4-го грудня в Теремному на Волині.

За допомогою послів до сойму та сенату С. Підгірського, М. Луцкевича, д-ра Пирогова та О. Карпинського, а також місцевих українських діячів Просвіт, які опріч чистого мистецького значення виступів артиста, цінили в ньому й великого пропагатора глибоко-патріотичної мистецької ідеї, — Авраменко переїжджає до Володимира Волинського й виступає на великім передвиборчім селянськім з'їзді, що начисляв понад 10,000 учасників.

Українським танком захоплює він учасників на тім вічу до того, що із цього дня для нього рішається переломова хвиля в роботі на Волині. Українці волиняни щиро пізнають значення його праці й домагаються, щоб він поширив свою роботу між українським народом на Волині.

З цього ми бачимо, що Волинь щиріше стрічає працю Авраменка та українського танкового мистецтва, як Львів.

Авраменко дає ще кілька виступів в Мацієві на Ковельщині, в Ковелі, а потім в чеських колоніях Теремни й Іванківцях та інших містечках, однак, мабуть найбільшим тріумфом його перших виступів-концертів на Волині були виступи в Рівному, Здовбицях, Здолбунові, Городку, Олексині, Клевані й других, де Авраменко виступав перед українськими козаками, які працювали в тих місцевостях на цукроварних заводах.

Тут він організує першу школу українського національного танку в Луцьку, яка почалася 18 грудня 1922 року, а скінчилася 3 лютого, 1923 року.

Яку роботу й вражіння зробила перша Волинська школа в Луцьку, говорить витяг із «Українського Життя» за місяць лютий, 1923 р., зараз по виступі: «Вперше, третього й четвертого лютого цього ж року, в залі Просвіти виступила школа перед численною публікою українського громадянства. У виступі брав участь і артист Авраменко. З великим успіхом виконав артист власної композиції «Запорозьський козак Гонта».

Глибокий змістом танок захопив глядачів. Перед нами встала ціла епоха з історії України: з любови до військового

діла служить козак ворогам України, в лицарському запалі він не щадить нікого, але прибув час і він скидає панські шати і він з подвійним запалом пустився у військовий танок, топчучи те, чим тішився дотепер. Другий танок «Чумак» захоплює нас своїм непідкупним реалізмом. Вдача й сам тип чумака даний В. Авраменком дуже влучно.

«Визначились зі школи, яко танцюренки пані Л. Лісова, З. Харченко, Н. і Л. Маркевичі, О. Бахів і пани Островський, Омельчук і Трохимчук.

«Школа в Луцьку положила першу цеглину для фундаменту великої української культури зі звичайного народнього козачка або гопака, не міняючи його народнього духу п. Авраменко витворив прекрасний сальоновий танок, який, можна сказати, стоїть вище відомих європейських танців. М. М - ко».

Із цієї школи вибирає Авраменко найкращих танцюристів і організує трупу та їде до Рівного, де дає два виступи підряд в самім місті й об'їжджає через місяць лютий і березень Рівенський повіт.

20 квітня організує він школу в Рівному, закінчує її 11 червня і з нею дає виступи в Кременці та Межиріччю.

В той час організує він 12 червня школу в Кременці та в містечку Олександрії 10 червня, до якої доїжджає, і закінчує їх 12 і 13 липня.

З Кременця переходить він до Межиріччя, організує там 15 липня школу й закінчує її 6 вересня.

Із найкращих танцюристів шкіл волинських, Авраменко організує другу трупу й їде в турне на протязі місяця серпня по Холмщині та Полісся.

Перші виступи, дає він у Холмі, Бересті, Володаві, Томашові й їх околицях.

Виступ 1 серпня в місті Холмі зробив на українців колосальний успіх. Холмщани обдаровують Авраменка та його трупу щирим та прекрасним бенкетом в «Рідній Хаті».

Із Холма трупа виїжджає в турне по селах довкола Холма й повертає 21 серпня назад, а звідси їде на виступи на 29 у Володаві та 30 в Томашові.

Під час турне зорганізовує Авраменко школу в Холмі, яку почав з першим вереснем та закінчує її на протязі одного місяця, 27 вересня, і дає великий пописовий виступ із своїми учнями та трупою, з якою об'їжджав в тім місяці, та вдруге від'їжджає в турне по Холмщині на повище заповіджені виступи.

Виступ в Холмі залишив прекрасне враження і заохотив

Холмщан при «Рідній Хаті» до громадської праці. Про цей виступ, для кращого розуміння, подаю уривок із статті М. Ваврисевича в «Нашім Житті» з 15 жовтня, 1923 р.: «Вчора, чотирнадцятого, в Холмі, в день першого виступу холмської школи українського балету, я бачив перше Авраменка на сцені. Ще випадково прийшлося мені два рази бачити його на лекціях балету в «Рідній Хаті» в Холмі. Враження в часі виучки окремих нар. «дрібущечок» і «вихилясів» я не виніс був жадного. На перший погляд здається, — що може бути захоплюючого в танкових рухах, «Хороводі, «Гопаку», «Козачкові», «Чумакові», «Гопаку колом»? Але вчора на тісній Холмській сцені артист Авраменко показав холмській публіці український балет в самих різноманітних і типових рисах. Тут ви бачили звичайні танки, хороводні, на вечерниціях, в українськiм селі, ідеальні граціозні рухи української дівчини та хлопця в національному українському гопаку та козацку, ви воскресили в пам'яті сторінку з історії України — чумацтво, коли чумак, добре заробивши на фірманкуванні до Криму за товарами, гуляє та танцює; ви переноситеся в славу Січ Запорізьку й бачите, як після Уманського, Гадяцького та Корсунського бою, козак запорізький — ця широка українська натура з своєю жінкою — гострою шаблюкою, танцює, а ось танцює їх аж четверо разом з голими палашами точнісінько, як на Запоріжжі, а ось, як живий, Байда розправляє з ворогом-гнобителем свого народу: не попадайся йому в руки, стережись, бо живим від його танку пімсти не вийдеш...

«Ось ті типові танки, які вчора довелося нам бачити на Холмській сцені. Стель, характер і експресія, видержані у артиста Авраменка, майже в усіх його точках...»

По закінченні цього виступу Авраменко видає свідоцтва учням Холмської школи, а свідоме громадянство міста Холму улаштовує йому прощальну вечерю. Для характеристики того, що на Холмщині цікавилися українським танком, не лише учні, які любили танцювати його, але й українські провідники Холмщини та діяльні громадяни подам випис із повище згаданого часопису, хто брав участь в прощальній вечері, яку справляла «Рідна Хата» Авраменкові, учням його школи та трупі, що виїжджала на дальші виступи: «У вечері цій взяли участь послі Українського Посольського Клубу Ц. Васильчук, С. Маківка, І. Скрипа, сенатор І. Пастернак, редактор М. Ваврисевич, секретар «Рідної Хати» К. Сошинський, учні балетної школи й інші гості. Артиста прощали промоваи посол Ма-

ківка, Я Войтюк, редактор Ваврисевич, посол І. Скрипа, П. Васильчук і інші, бажаючи успіху в праці на користь українського балету».

В неділю, 30 вересня, по виступі в Холмі, Авраменко відїжджає із трупом до Володави, де мав уже два тижні передом заповіджений виступ. Та тут стає йому на перешкоді поліція, бо заарештовує його та цілу трупу та саджає в тюрму, а звідти перепроваджує до тюрми в Холм. За інтервенцією українських послів на другий день випустили танцюристів із тюрми, а пізніше й самого Авраменка.

Для того, щоб читачі мали нагоду пізнати, як поводитись польські жандарми та «шпіцлі» з артистом Авраменком, подаю статтю з «Холмського Життя» (7 жовтня, 1923 р., ч. 11):

«ТАНОК ОХРАНКИ». Після турне по цілій Польщі вступив до Холму славетний артист балету Авраменко. Підготовляючи свій бенефісовий виступ в Холмі, навчив він аматорський український гурток та з частиною своїх учнів удався 29 вересня до Володави на виставу, яку місцеве староство адміністраторові Давиденкові дозволило ще на кілька день до того. Однак у Володаві артистів як рівнож учнів-аматорів 3-ох дівчат і 3-ох хлопців агенти дефензиви й поліції заарештували. Причому поводитися при арешті в спосіб рідко брутальний. Авраменко, якого виступи на сценах Кракова, Бидгощі, Лодзі, Львова та інших міст приводили численних глядачів і знавців мистецтва до ентузіазму, дочекався до того, що в застікну глухої Володави взяли його за чуба (дослівно). А до молодих хлопців-аматорів та дівчат стосувалися методи допиту й поведення старих російсько-царських охранок. Агенти товкали арештованих, кричали, тупали ногами, кидали дівчатам образливі уваги в роді: «пані рузьне практикує», «я тобі покаже українське танци» та інші погрози й гнусні образи. Молоденьких наших аматорів Богу духа винних, залякували та довели своїм терором до сліз.

Вночі, як великих переступників, малих дівчаток і хлопчиків-танцюристів привезли під ескортом поліції до Холма, де після інтервенції послів А. Васильчука й секретаря Козловського, звільнили всіх, а в понеділок і В. Авраменка.

Факт арешту В. Авраменка та аматорів, і брутально-терористичне заховання при тому, агентів дефензиви промовляє сам за себе! Немислимий був би він при правно-конституційних порядках. Проклята спадщина царської охранки, не тільки

не вмерла, а панує в практиках людей, що годуються з республіканської казни.

Чи вища влада не захотіла б вглянути в практику й поведінку тайної поліції, не укоротила б брутальної сваволі!..

Людці шукають собі роботи, й роблять справи без всякої, навіть видимої підстави. Громадянство стогне!

Ми домагаємось суворого й правового слідства в тій справі та покарання винних за надужиття і брутальні методи агентів поліції.

До цього ще повернемось.

Із причин арештування трупи, Авраменко відкликає дальші заповіджені виступи, а трупу розпускає, сам удається до Берестя Литовського, де творить 8 жовтня школу українського національного танку, а 3 листопада закінчує її і переїжджає знову до Галичини до Львова.

На Волині, Холмщині, Поліссю та Підляшшю Авраменко зробив українським танком велику народню роботу, бо заставив українців звернути більшу увагу на наше танкове мистецтво — що має в собі попри забаву для нашої молоді ще й щось такого, що виховує її в національному дусі.

Почавши з Волині, Авраменко залишає по закінченню своїх шкіл інструкторів, які плекають серед молоді даліше український танок та дають самі вистави.

Із цього ми бачимо, що Волинщина та Холмщина притягнули більше число української молодіжі при своїх просвітних організаціях, які попри те, що вони плекають український танок ще й тепер, працюють в громадському житті, виступають майже кожного року не лише із українськими народними танками, але й виставами та концертами.

З цього ми можемо заключити, що кинене зерно Авраменком на Волині й Холмщині та Поліссі прийнялося і робить свою національну роботу. Сам Авраменко за рік побуту на Волині, Холмщині, Поліссі та Підляшші поставив свій танок вище та доповняє вже й балетовим репертуаром. Він ставить вже в краще обробленій формі балет «За Україну», в Луцьку та Холмі, а в Бересті Литовським виводить перший раз на сцену маленьких хлопчиків у танку «Чумачки», бо до цього часу танок «Чумак», був його тільки власним сольовим танком і для ширшого загалу за тяжкий. Він обробляє його в більш приступних кроках та рухах для дітей і цим танком хоче заохотити дітей горнутися до українського танку та до плекання його між молодим поколінням.

В Луцьку рівно ж виступає Авраменко перший раз в історичнім жидівськім танку «Горе Ізраїля», з яким носився в думці давніше, а навіть і робив першу пробу у Львові, виступаючи в танку «Маюфес». Він цей танок обробляє, дає більш жидівського історичного змісту й називає новим іменем.

В жидівський танок «Горе Ізраїля», Авраменко вкладає багато трагізму історії жидівського народу, що цілі десятки століть був скрізь гонений і закутий ланцюгами, позбавлений власної держави. Цим танком Авраменко хоче дати жидам примір, що український нарід хоче жити з жидівським народом в згоді й не робить він погромів, як його жидівський нарід осуджує за те, бо коли й були погроми в Україні, то лиш із провокації москалів та поляків.

Український нарід розуміє жидівський народ, бо його доля подібна до жидівського.

В «Горю Ізраїля» представляє Авраменко боротьбу жидівського народу, щоб скинути ланцюги-кайдани, подібну боротьбі українського народу за своє життя та державу.

Для себе творить він, якраз в цій добі його мандрівок з трупою, новий сольовий танок «Гонта», в який вкладає глибокий зміст нашої історії із Гайдамаччини, і ним хоче збудити любов в українській молоді до визвольної боротьби українського народу, щоб українська молодь подібно, як наші відважні гайдамаки Залізняк та Гонта боролися за права українського народу та волю і щоб українська молодь з цього танку брала той запал, який не буде щадити ні свого життя, ні українських ворогів, ні своїх ренегатів, і зрадників свого народу, подібно, як Гонта не пощадив своїх власних дітей, тільки за те, що з вини матері вони були виховані єзуїтами-ксьондзами.

ДРУГИЙ ПОБУТ АВРАМЕНКА В ГАЛИЧИНІ

*О, дух України! Орел,
Дух вільний, смілий і високий,
Злети, стурбуй цей мертвий спокій
І влий життя з своїх джерел!*
О. Олесь

З початку листопада 1922 року Авраменко приїжджає, як ми вище згадували, до Львова, щоб розпочату працю на полі українського національного танкового мистецтва, більш поширити його та спонукати українське громадянство в Галичині до зацікавлення цією галуззю нашого мистецтва. Він переїжджає

вже з більшою вірою в успіх своєї праці, а це тому, що вірить, що рік 1922-ий в Галичині залишив сліди, як по його перших школах, так і по його виступах трупі Українського Національного Танку, як по містечках, так і по селах цілої Галичини, — і зацікавлення до відродження українського народнього танку бачив він уже тоді головне серед молоді та селянства.

Думаючи, що напружені політичні відносини між поляками та українцями трохи притихли, тому що вибори давно проминули, і не будуть йому стояти на перешкоді. Авраменко 10 листопада, 1924 року відкриває у Львові дві школи українського національного танку, учнями вписалося цим разом досить поважне число головне нашої шкільної молоді.

Першу школу організує він у місті, до якої було вписалося 31 учнів української державної гімназії, спільної української гімназії 20, 55 зі школи Українського Педагогічного Товариства, 27 студентів Українського Тайного Університету у Львові та нешкільної молоді 9.

Другу школу відкриває при сиротинці сестер василіянок. Вчить в самій сиротинці дітей даром. В цій школі сиротинця було понад сто п'ятьдесят дітей як дівчат, так і хлопців.

Рівнобіжно із цими двома школами, відкриває він і інструкторський курс, на який вписалося 35 учнів, головне студентів Українського Тайного Університету та українських старшин і стрільців і кілька емігрантів з Великої України.

Через місяць листопад і грудень провадить навчання в повище згаданих школах і виступає із своїми учнями першої школи та кількома із волинських шкіл, що перебували у Львові на двох вечорах з українським танком, а це на святого Андрія та на св. Миколая.

На Миколаївських вечерницях, на яких увесь дохід був призначений на Захист СС. Василіянок, Авраменко так захоплюється своїм танком «Гонтою», що викручує ногу й прийшлося його перевести до міського шпиталю.

Викручення ноги Авраменка припиняє трохи навчання в львівських школах, але він заступає себе своїми інструкторами: М. Маняком та Богданом Хвостяком, сам скоро лише трохи видужує, перевіряє школи.

В той час організує школи на провінції на протязі мі-

сяців: січень, лютий, березень, квітень в Станиславові, до якої вписуються учні із державної гімназії та гімназії Сестер Василіянок, як рівнож і приватні особи. Рівнобіжно організує дві школи в Коломиї: одну при жіночій українській приватній гімназії, а другу при державній гімназії, де були учнями переважно самі студенти.

У місяці квітні організує він ще одну школу в Стрию.

У всіх цих школах провадить навчання разом із своїми інструкторами: М. Маняком, Богданом Хвостяком та М. Гонтарем, а сам доїжджає, перевіряє їх та сам робить закінчення шкіл.

В організуванні шкіл українського національного танку тепер починають йому вже допомагати й організації, головне Просвіта й спортові товариства та наше свідоме учительство й студентство. У Львові допомагали йому найбільше Товариство «Сокіл-Батько», Просвіта, сестри василіянки, дирекції гімназій, як рівнож і учительський склад, а найбільше д-р Волошин, М. Левицький, Галушинський, Мостович, Даниш і багато других.

У місяцях травні, червні та липні закінчує він школи у Львові й на провінції великими пописами учнів і робить цими школами новий перелом в українському танковому мистецтві та спорті. Аж по цих виступах наше громадянство в Галичині починає цінити роботу Авраменка й український танок, а це видно із виступів, які ці школи урядили.

Найбільшим успіхом цих шкіл в праці над поширенням українського танку був виступ у Львові, — Великий Попис Українських Національних Танків Василя Авраменка, в яким брали участь всі учні його шкіл і шкіл у Львові та цілої Західньої України 19 червня, 1924 року.

Для кращого зрозуміння цього переломового свята в українським танку подаю, як історичний документ, дослівно оголошення того виступу: **Четвер, дня 19 червня, 1924. Площа Сокола-Батька** (біля стрийської рогатки). Початок точно о год. 4:30. **Руханкове Товариство «Сокіл-Батько»** уладжує **Великий Попис Шкіл Українських Національних Танків** артиста-балет-майстра **В. Авраменка**. Програма: **Часть I.** 1. Повільна, плавна руханка, відщивна, плавно-швидка — виконають всі школи під проводом В. Авраменка. 2. Великодний хорівід, на 50 осіб — виконає захист сиріт СС. Василіянок У Львові. 3. Козачок в 4 пари — виконає захист. 4. Аркан, Гуцульський, — виконає інструкторська школа. 5. Журавель на 32 особи — виконає за-

хист. 6. Вільне сольо — 8 чумаків з окремим сольом Мацяка — виконає інструкторська школа. Часть II. 7. Гопак колом на 50 осіб — виконає захист. 8. Козачок в одну пару — виконають діти із Стрия. 9. Загальна коломийка на 16 осіб — виконає інструкторська школа. 10. «Катерина» — виконають всі школи. 11. Вільне сольо, Гопак — виконає Яринка. 12. «Запорожський Козак» на 16 осіб — виконає інструкторська школа. 13. Вільні соля, Метелиця — виконають всі школи. У пописі беруть участь учні Шкіл Українського Танку із Крем'янця, Рівного, Луцька, Станиславова, Коломиї, Стрия і Львова. — Всі танці й руханкові вправи власного укладу артиста-балетника **В. Авраменка**. Театральна оркестра. Товариські забави. Перекуска в заряді «Сокола». III. Ціни місць: сидячі 2 міл. марок, для шкільної молоді 1 міл мар., для дітей до 10 літ 500 тисяч. В разі непогоди відбудеться попис в великій залі Народнього Дому, при вул. Рутовського 22, о 7-ій год. веч.»

Виступ був великим тріумфом праці Авраменка, бо він мав нагоду вивести в більшому розмірі українську танкову руханку та самий танок, як видно із повище згаданого оголошення.

На провінції виступи закінчує 6 травня в Стрию, а в червні та липні в Станиславові та Коломиї. Із коломийськими танцюристами дає ще раз ряд виступів на Гуцульщині і при цьому сам ознайомлюється більше із життям Гуцульщини та їх народними танками.

Перший виступ на Гуцульщині був 19 липня, 1924 р. в Десятині, 20 липня на площі громадській устроює спільно із організаціями великий гуцульський фестин в Микуличині та виводить танки своєї школи, як рівночасно й виводить на цьому фестині й звичайні селянські танки гуртові, гірські танки, щоб приглянутися, як підгірянки та гуцули танцюють їх, щоб зібрати для себе цікавий матеріал для гуцульських танків своїх більших систематичних укладів.

Для історії цікаво згадати про програму того фестину, яку виводив Авраменко для зближення Гуцульщини із танковим мистецтвом інших частин України, а це — танкові постави, рухи й кроки, хорівід — обрядовий танок, полтавський козачок, гопак, «Сон Катерини», «Запорожський Герць» із шаблями на конях, чумацька валка, при власній балетовій оркестрі та народні гірські танці при гуцульських музиках.

По закінченні шкіл на провінції повертає Авраменко до Львова, де робить старання дістати фінансові фонди для орга-

нізування трупи, щоб із нею міг виїхати за кордон і ознайомити Європу з нашим прекрасним та незрівняним національним танком.

В той час творить ще школи в Тернополі, де навчання провадить інструктор Богдан Хвостяк та в Перемишлі, де провадить навчання інструктор М. Мацяк.

В неділю, 7 вересня 1924, щоб зібрати трохи фінансових фондів на від'їзд трупи закордон, робить він під протекторатом Просвіта й «Сокола Батька» прощальний бенефіс, разом із всіми львівськими школами та інструкторами в залі Товариства ім. Лисенка. У цьому намірі Авраменка виїхати закордон із трупою стає на перешкоді нова несподіванка, безпідставне і підле арештування його, комісаром львівської поліції Кайданом.

Авраменка держать близько місяця в тюрмі, аж за посередництвом посла Юліяна Бачинського було його звільнено, а більше треба сказати звільнив його сам комісар поліції Кайдан, думаючи, що притягне Авраменка на свою пропозицію вступити в польську дефензиву для видавання українських підпільних робітників у Львові та на провінції, за чого його був і арештував. Комісар Кайдан, знаючи добре, яку роботу робив Авраменко на Західній Україні — в Галичині, Волині, Холмщині й Підляшшу, а це своїми школами та виступами трупи, та знаючи, що він стикається головне із українською молоддю та українськими провідниками, буде знати й про увесь рух українців на цих землях, бо й сам в нім брав участь. Думав Кайдан, що все спараліжує, коли підкупить Авраменка грішми, щоб задоволити його амбіцію, створити трупу та виробити йому вільний переїзд по Польщі та може й за кордон. Кайдан взявся на спосіб визначних детективів та шпійонських організацій європейських держав, які втягали в розвідчу та шпійонську роботу дуже часто танцюристів та танцюристок, як ми знаємо із світової війни про славу танцюристку Мата Гарі, під час світової війни працювала рівночасно в Німеччині, Англії та Франції, стикалася з найвизначнішими дипломатами та військовими провідниками й, знаючи, що при «веселому» настрою від них можна розвідати про всякі тайни, — які потім передавала розвідчим урядам по різних державах за великі гроші.

Кайдан думав, що Авраменко, потребуючи грошей на свої школи, а головне для трупи, яку почав організувати для виїзду за кордон, пристане й згодиться на його підлу пропозицію.

Для того, щоб читачі краще зрозуміли чого арештував Авраменка Кайдан і які пропозиції робив Авраменкові, а навіть звільнив його, розуміється, під догляд поліції я подам дуже цікавий історичний документ, а це списану розмову Кайдана з Авраменком 11 жовтня, 1924 року, яку Авраменко по виході зараз в бюрі посла Юліяна Бачинського переказав:

Пропозиція Артистові-балетмайстрові В. Авраменкові Комісаром львівської поліції, Кайданом, в суботу, 11 жовтня, 1924 р.

Комісар поліції Кайдан закликав Авраменка в 10 год. рано до Комісаріату на переслухання і поставив йому пропозицію, яку подаємо майже дослівно, записану Авраменком без її змін:

Кайдан (подає Авраменкові руку, чого раніш ніколи не робив) *Добже, ютро пане Авраменко (говорить хрипло, майже шепоче, дуже грубий і жирний).*

Авраменко. — *Доброго здоров'я, пане комісар.*

Кайдан. — *Нех пан сядя.*

Авраменко. — *Сердешно дякую.*

Кайдан. — *Як пан хце жеби я з панем розмав'ял по-руску чи по-польску.*

Авраменко. — *Як пан комісар хотять, так нехай і говорять.*

Кайдан. — *А як пан лепей розумі, чи по-руску чи по-польску?*

Авраменко. — *Я краще розумію по-українському.*

Кайдан. — *То вшистко єдно, цо і по-руску.*

Авраменко. — *О ні, то не все одно.*

Кайдан. — *То добже я бенден до пана вувиць по-русінську.*

Авраменко. — *Краще ви говоріть по-польськи, о я хоч і не вмію добре говорити, але майже все розумію, за виключенням кількох слів.*

Кайдан. — *То добже, я бенден до пана мувиць по-польску.*

Авраменко. — *Прошу.*

Кайдан. — *Чи у пана єще нога болі?*

Авраменко. — *Болить.*

Кайдан. — *Як то власцівє стал сен такі випадек пиши танку чи як?*

Авраменко. — *Танцюючи, я викрутив собі ногу в коліні.*

Кайдан. — (дуже жаліючи). — *Ай-ал-ай. То бардзо болі?*

Авраменко. — *Страшенно.*

Кайдан (ще більше жаліючи). — *То тшеба добже уважаць, а то є злє, гди пан не зможе танчиць.*

Авраменко. — Коли б чоловік знав, де його нещастя спіткає, то берігся б.

Кайдан. — То добже, а тепер я хце мувиць з панем про еден інтерес.

Авраменко. — Прошу.

Кайдан. — Тільки, нех пан пове мне на почонтек сердечне і одкрице, чи пан ест пожондни хлопак?

Авраменко. — Не знаю.

Кайдан. — Як? Пан себе не зна?

Авраменко. — Та чому ні, але збоку видніше.

Кайдан. — От власне.

Авраменко. — Та я думаю, що пан комісар доволі мене знає. І вже може переконатись сам, який я є.

Кайдан. — Кеди пан пожондни, то нех патше мне просто в очи.

Авраменко. — Прошу (дивимось один одному просто в вічі).

Кайдан. — Але пан просто не патши (трохи сміючись).

Авраменко. — Мені здається, що я просто дивлюсь, бо за собою жодної вини не почувую.

Кайдан. — Я відзе же пан є пожондни.

Авраменко. — Можливо.

Кайдан. — А тепер я хце з панем мувиць о дуже важним інтересі.

Авраменко. — Прошу.

Кайдан. — Але цо бендзен розмавяць дзісй, то не мусі нікт о тем ведзець, опруч нас двух, а як пан кому пове, то пан бендзе карани за то.

Авраменко. — Добре.

Кайдан. — Нех пан не спеші і вишисто спокійне одповяда на кажде моє питанє.

Авраменко. — Прошу дуже.

Кайдан. — Цо пан тепер робі?

Авраменко. — Нічого — бо як викрутив ногу, то з того часу і перестав працювати.

Кайдан. — А з чого пан жиє?

Авраменко. — Та це на мою користь львівські артисти улаштували концерт і дали трохи грошей, але знову вже не маю.

Кайдан. — А цож русіни пану ніц не далі?

Авраменко. — Та дехто допоміг.

Кайдан. — Хто власне?

Авраменко. — Деякі товариства та приватні особи.

Кайдан. — А терез пану ніхт не помага?

Авраменко. — Ні — бо думають, що я вже здоровий.

Кайдан. — То добже. Я пану терез хце помоц.

Авраменко. — Сердешно дякую.

Кайдан. — Але пан за то для мнє цось мусі зробіц.

Авраменко. — Що мало б бути мою роботою?

Кайдан. — (дуже підкреслено). — Ну, я терез відзе, же пан є бардзо пожондни хлопак. Тільки нєх пан мнє повержи, же я пану хце помоц. Але пан напшуд зробі для мнє послуген і за то я пану дам, цо пан зехце.

Авраменко. — А цо то є за послуга?

Кайдан. — Я пану повєм, — то єст така жеч. Кєди пан зе мнєн згодзієн, то я пану дам пенєндзи, дам пашпорт, ви-робі таке право, же би пан мугл єздзіць по цалєму паньству з концертамиі.

Авраменко. — Я вже не думаю більше їздити з концерта-ми.

Кайдан (трохи стурбовано). — А гдє пан бендє?

Авраменко. — Як відомо панові комісарові, я вже більше року клопочу про пашпорт і хочу виїхати за кордон; і хочу виїхати до балетної школи, щоб удосконалити свій фах.

Кайдан. — А гдє пан хце єхаць?

Авраменко. — Я маю запрошення до Данцігу, а потім по-їду в Німеччину й в Чехію.

Кайдан. — А цо то за наука бендє в Чехах та Нємцах? Лєпєй гди пан поєгзе до Франції.

Авраменко. — Можливо, що буду й в Франції. Це зале-жить від того, де є краща балетна школа.

Кайдан. — Я пану зробі, аби пан поєхал до Франції, аж потєм пан повє, же я для пана добже зробіл.

Авраменко. — Я дуже просив би, щоб ви пане комісар, допомогли мені якнайскорше виїхати, а для того мені по-трібний пашпорт.

Кайдан. — Добже, добже. Я вшистка для пана зробєм, тільки нєх пан повє отварцє, цо власцівє терез сен дзєє мєн-дзи русінами?

Авраменко. — А хіба я знаю, що між ними робитьсє.

Кайдан. — А цо оні мисльон про бомби?

Авраменко. — Про які бомби?

Кайдан. — А цо жуцілі на президента Войцєховсєскєго. Кого пан зна?

Авраменко. — Я не знаю ні за які бомби — чув, що хтось кинув, але не бомбу.

Кайдан. — (ніби похватився). — А цуж такого?

Авраменко. — То, кажуть, якусь шклянку зі смолою чи що.

Кайдан. — Але пан ве, цо русіні про то гадаюн?

Авраменко. — Я не чув, що вони про те говорять, а до того я в жадну політику не мішаюсь.

Кайдан. — Але пан дуже русінув зна і їх організації.

Авраменко. — Та що ж із того, що тут декого знаю, але я до політичних справ не мішаюсь.

Кайдан. — Я хце пану даць пожонднен посаден і пан зробі дужо пенєндзи і поєдзе, гдє зехце.

Авраменко. — А що ж то за посада?

Кайдан. — Мнє потшебно пожондного чловека, такого, ктури би знал вишисткіх лайдакув русінських.

Авраменко. — Пан комісар думає, що я тут маю знайомства з лайд...

Кайдан. — Пан мнє не розумі (ніби змішався).

Авраменко. — Може.

Кайдан. — Я хце, жеби пан встомпіл до мнє на посаден і видавал вишисткіх русінуф, ктуре пшеців паньства польського — студенці, послі волиньскє, большевіці...

Авраменко. — Я є артист і це не мій фах, а тому не можу згодитись на таку роботу. Я ще раз просив би, щоб мені видали пашпорт і я виїду з Польщі.

Кайдан. — Пан не хце для себе добже. Я єще муєн пану, цо пан за які осєм месєнци заробі дужо пенєндзи в Польсє і лєпєй виїхаць з пєньондзамі, а ніж без пенєндзи.

Авраменко. — Та воно так. Тільки я дякую панові комісарові за гроші й не хочу займатись не своїм фахом.

Кайдан. — Чи пану не вишистко єдно, які фах, аби дужо пенєндзи (умовляючим тоном).

Авраменко. Не хочу я жадних грошей, а хочу просити пана комісара, коли я щось злого зробив проти польської держави, то покарати мене через суд, а коли ні — то видати мені пашпорт і я виїду. Коли б почував за собою гріхи, то мене давно вже не було б тут.

Кайдан. — А пан гдє бил би?

Авраменко. — Утік би за кордон без пашпорту.

Кайдан. — Як?

Авраменко. — То найлегше — люди з тюрми втікають, а

з-під надзору, який за мною встановлений, я теж міг би втекти, але тому, що за собою жадної вини не почуваю, я хотів би виїхати легально з візою і бути всім людям, які мені тут допомагали вдячним.

Кайдан. — Але пану з поляками добже було чи зле?

Авраменко. — Не зовсім добре, але нарікати не хочу, бо в кожної нації є різні люди й добрі й злі; чи возьмемо Росію, чи Україну, чи Польщу. У кожної нації є такі люди, що своїми нелюдськими злочинами шкодили своїй власній державі.

Кайдан. — От, тим власне людям потишебно вишисткім голови скренціць, ктуре є пшеців паньства польського.

Авраменко. — То що ж я маю укручувати голови всім тим, хто проти Польщі?

Кайдан. — То не пан бендзє кренціць, а пан тільки пове, ктуре то сон пшеців паньства.

Авраменко. — Я не хочу до жадних таких справ мішати-ся. А до того я не зраджу своєму українському народові й українській гідності. Яким я народився, таким і вму.

Кайдан. — Яким сен пан родзіл?

Авраменко. — Українцем.

Кайдан. — То пану вольно називаць сен українцем, а пану не бронен і пан на мене може на улиці гадаць ружне непристойне ржечи, може мене називаць лайдакєм і пану за то ніч не бендзє. На улиці пан бендзє, як би не знав мене, і я пану пишизначи єдно мейсце, гдє пан до мене бендзє пишиходзіл і про вишистко оповядаць, цо сен гдє дзєє.

Авраменко. — Дякую за увагу до мене, але я згодитися не можу на вашу пропозицію, бо я є свідомий українець і ніколи не зраджу своєму народові!

Кайдан. — Чим же пан бендзє зрадзаць свєму народові, є тутай рускі, а не українці.

Авраменко. — Кому б не заподіяти кривду, то вже є не добре й нечесно. А до того скажу вам щиро й одверто, хоч би я вступив до вас на працю то чесно не працював би, а тільки дурно би гроші брав, не на користь польському народові, який я поважатиму, коли нарід польський поважатиме нарід український. От все, що можу сказати вам.

Кайдан. — Пан не хце, жеби я добже зробил пану?

Авраменко. — Чому ні, але я таким не хочу бути.

Кайдан. — А чим же пан хце?

Авраменко. — Я хочу бути чесним чоловіком і поважати всі нації, коли вони поважатимуть українську.

Кайдан. — *Пан не хце мене розумець. Я пану еще нечо по-
вем. Нех пан добже помислі і пиийдзе до мене у вторек і з па-
нем погадам еще. Я пану добже зробім і дам пенендзи і пан
не бендзе потшебоваць ходзіць о ласке до нікого.*

Авраменко. — *Я не маю з ким радитись, що сказав сього-
дні, те скажу й пізніше.*

Кайдан. — *Я пана тераз випуще, а пан нех не бендзе го-
ронци і вишток бендзе добже. (плече по плечу Авраменка).
Пан заробі (дивиться пильно Авраменкові ві вічі) дужо пенен-
дзи у Польсце а потем поедзе до Франції в балет і еще і
Паньство поможе пану, а тераз до відзеня. (дає руку, а дру-
гою плече по плечах).*

Тільки пан нех запамента пиийсць до мене у вторек рано.

Авраменко. — *Добре.*

Кайдан. — *До відзеня пану».*

По цій розмові Кайдан випускає Авраменка на волю, щоб той подумав над його пропозицією і назначує йому на вівторок в 10 годині остаточний термін згоди до провокаційної праці.

По виході із тюрми, а головню із кабінету Кайдана, де він робив йому пропозицію для праці шпіона — Авраменкові не лишалося нічого іншого, як або прийняти цю підлу пропозицію, або взагалі покинути Польщу на завше, бо по цій розмові вже йому неможливо було рушатися, як в Польщі, так на Волині та сховатися від славетного ката українського народу комісара поліції Кайдана.

Авраменко рішається на друге: покинути, як найскоріше Галичину та виїхати до Чехо-Словаччини. В неділю, 12 жовтня, приятелі Авраменка та українські провідники, молодь, роблять Авраменкові в приватнім домі в тіснім колі в посла Юліяна Бачинського прощальну вечерю, на якій були д-р Юліян Бачинський, д-р Заячківський, поет М. Вороний і другі, яких імена ще не на часі подавати, — а раненько Авраменко вже виїхав зі Львова під совісним та умілим проводом невідомих членів Української Військової Організації в сторону кордону Чехо-Словаччини, а у вівторок вже був на другім боці.

Так сумно закінчилася праця Авраменка в Галичині, не сповнились мрії виїхати з галицькою трупю за кордон.

АВРАМЕНКО В ЧЕХО-СЛОВАЧЧИНІ. ТАБІР ЮЗЕФІВ І ПОДЕБРАДИ

*Казбек сумує, плаче Говерля,
Де наші хлопці, куди пішли,
Чому так тихо на полонинах? —
Питають з дива хижі орли!*

М. Кічура

В половині жовтня, 1924 року Авраменко прибув до Праги, де зголосився в Українським Громадським Комітеті, на чолі якого стояли тоді Микита Шаповал, Н. Григорів і другі. За старанням цього Комітету, Авраменко одержує «приказ» цебто пашпорт на 1 рік на право побуту в кордонах Чехо-Словащини за виїмком перебування на Закарпатській Україні, — «виїма Подкарпатскоу Русь».

Брати чехо-словаки, що назверх удавали й удають приятелів недержавних українців, що дали тисячі грошей запомогти для студіювання бідним українським студентам, — що удержували українські школи: Українську Господарську Академію в Подебрадах, Український Університет в Празі, Український Педагогічний Інститут в Празі, Українську гімназію в Празі й інші наукові українські інституції — нараз побоялися скромного українського танку, побоялися бідного українського артиста-емігранта, щоб він не вніс українського національного танку на Закарпатську Україну між тамошню молодіж і не виховував її в українським національним дусі.

Брати чехи, що поміж усіх слов'ян найбільше плекають руханку, спорт та своє національне танкове мистецтво, зрозуміли дуже добре, яке завдання зробив би Авраменко українським танком на Закарпатській Україні, і тому заборонили право побуту, переходити на українську землю, а тільки дозволили побувати серед української еміграції, якої вони серед свого чеського оточення не боялися. Тут вони показали те саме намагання, що й наші «приятелі» поляки, як вони бажають волі поневоленому українському народові, вони тут забули на своє, ще недавнє поневолення німцями, як на національнє, так і на культурнє, і свідомо почали не то помагати українському народові на Закарпатській Україні стати вільним і прилучитися до української майбутньої держави, але почали поступово присвоювати право на його землю та не допускати до розвитку української культури, шкільництва, українських спортивих

організацій й т. д. А чуже пляново й насильно взялися асимілювати — власне чехізації краю і українського населення, яке добровільно з довір'ям прилучилося до «братів» чехів на підставі застереження собі конституцією чеської держави широкої автономії для Закарпаття.

Ідея панславізму, котру так пропагували чехи й їх світлі діячі, будителі — Коллар, Шафарик, Палацький, коли чехи ще були поневоленим недержавним народом, — тепер втопилася в чеському сліпому національному шовінізмі, якого яскравим виразником є д-р Крамарж.

З Праги Авраменко переїжджає до Подєбрад, де думав зразу ж відкрити при Українській Господарській Академії поважну школу українського національного балету, щоб науково й систематично розвинути українські кроки та нові систематизовані танки.

Та, якраз його прихід до Подєбрад був невчас, бо студенти були перед піврічними іспитами й не могли вступити більшим гуртом до школи.

Авраменко вирішує розпочати школу в Подєбрадах пізніше, в більш вигіднім для студентів часі, а сам виїжджає до табору в Юзефові, де тоді було велике число українського галицького війська — Січових Стрільців та старшин із бригади отамана В. Черського та генерала Кравса.

Цією школою хотів він поширити український танок і серед галицького стрілецтва.

Українським танковим мистецтвом думав він збудити в стрільцтві ще більший запал до видержання, посвяти в українській визвольній боротьбі.

За допомогою культурно-освітнього відділу, на чолі котрого стояв сотник Баср (німець родом, що служив при українській Галицькій Армії), Авраменко відкриває школу національного танку в Юзефові.

До школи вписалося там около 150 стрільців, старшин та їх жінок і дітей. Навчання провадилося там в помешканні таборового бараку майже кожного вечора.

Працював Авраменко там так енергійно із своїми учнями, що, як кажуть деякі очевидці тої школи, — учні мало бараку не завалили, танцюючи «присідки» та «Аркана».

На початку місяців половини жовтня, листопада та грудня навчання в школі було закінчене й Авраменко почав лагодитися до виступу. Перший пописовий виступ Юзефовської школи

Українського Національного Танку був 19 грудня 1924 року в театральному бараківі «Таборовий Театр», а дальше тиждень були виступи 27 грудня в місті Розенталь, в залі «Мюллера», а 28 грудня в Райхенбергу (Ліберець), в залі «Шіценгаус».

На цих виступах танцював Авраменко свої два сольові танки: «Чумака» та «Гонту». В танку «Гонти» Авраменко так перейнявся цим танком, що забув на хвору ногу, яку рік тому виломив був на виступі у Львові, й витанцьовував присідками, викручує ногу другий раз.

Для приміру, як танцював він тоді, подаю слова звичайних стрільців, які записав один із старшин, що чув це, а саме: «То не може бути, щоб так чоловік міг танцювати, то він не танцює, але т у м а н а пускає, дивися, всі жили в нього рухаються, плечі, руки, ноги, все ходить, все танцює, а християнин так би не міг танцювати».

Авраменка перевезено до таборової лічниці, де він дістав від таборового лікаря першу поміч, а саме: ногу вбрано в гіпс. Через цей випадок Авраменко не міг виступати вже на заповіджених виступах, а за нього танцювали «Чумака» його учні. Нога в лубках. Авраменко лежить хворий в бідному бараці, напів голодний, виснажений. Сумом повіяло на таборян, а особливо засумували танцюристи, бо Авраменко ще мав урядити разом з ними ряд виступів та краще їх вишколити.

Ця сумна вістка про викручення ноги негайно дійшла з табору до Праги та Подебрад. Приятелі й знайомі, що знають відносини табору рішають допомогти Авраменкові в лікуванні. Одноразово приїжджає в табір Андрій Кість, друг Авраменка, від студентів Української Господарської Академії з Подебрад та від д-ра Модеста Пилиповича Левицького, студент Михайло Паньчак — родом з Буковини — від українського громадянства з Праги, щоб забрати його негайно з табору й перевезти до доброї лічниці. Оба ці відпоручники вирішують перевезти Авраменка таки до Праги, де вважають, що є ліпша чеська лікарня з добрими лікарями спеціалістами й перевозять його до «Всеобщее немоцнице» в Прагу, де лікування перебрали на себе чеський славний лікар д-р Кржиги та українець д-р Наливайко.

Щоб назбирати грошей для лікування хворого артиста студент медицини Михайло Паньчак організує «Комітет допомоги українським артистам на еміграції», до складу якого ввійшли професор Дмитро Антонович, проф. Старосольський, Демид Александрович, М. Паньчак і другі, який зараз же зайняв-

ся збіркою грошей для хворого Авраменка. Рівнож танцюристи Юзефовської школи українського національного танку В. Авраменка, на чолі з інструктором Миколою Лихом уряджують ряд виступів із українськими танками з програмою, яку дає їм Авраменко, в користь хворого Авраменка, а саме: перший такий виступ дають вони під протекторатом Українського Робітничого відділу 22 березня, 1925 року в містечку Опочне, другий — в суботу, 16 квітня, 1925 р. в залі «Обчанська Заложна» під протекторатом Української Господарської Академії в Подєбрадах, дальші два виступи дає 24 і 25 квітня в Празі в залі «Гейновка» на Виноградах (вулиця Маршала Фоша) під протекторатом Комітету Українських організацій в Празі і з такою програмою:

В суботу, 25 квітня, 1925 р. в залі «Гейновка» (Балет та танечна школа), Прага-Виногради, вул. Маршала Фоша, ч. 25. Рухома школа українських народніх танків в Юзефові артиста-балетмайстра Василя Авраменка уряджує під протекторатом Комітету українських організацій в Празі **Вечір Українських Народніх танків**. Школа виконає:

1. Танкові кроки, постави, рухи. 2. «Великодний хоровод», виконає 5 нар. дівчат та хлопців. 3. «Козачок». Народний танок. Виконають дівчинка та хлопчик — Іра та Зінько Стефюки. 4. «Запорожський козачок», виконає 6-літній Віліон Баран. 5. «Гопак колом», народний танець, виконають Іра й Зінько Стефюки. 6. «Чумак», історичний сольовий з р. 1680, виконає учень школи Роман Мінів. 7. «Коломийка», гуцульський народній танець, виконають 4 пари хлопців та дівчат. Перерва 15 хвилин.

II. 8. «Чумачок», історичний сольовий танець, виконає 6-літній Вілію Баран. 9. Гопак колом з вільним сольом, виконає 5 пар хлопців і дівчат. Сольо виконають: пані Яворська й пан Грицина, пані Міханцева і пан Мінів. 10. Коломийка, гуцульський народній танець, виконають Іра та Зінько Стефюки. 11. «Катерина», народний танець, виконають 3 пари хлопців та дівчат. 12. «Веселий козачок», виконають 3-літня Люба Міханцева й 4-літній Славко Баран. 13. «Запорожський козак», запорожський танець, виконають 4 хлопці. Початок о 7:30 год. вечора. Всі танці власного укладу артиста балету В. Авраменка. Мелодії до танців аранжував капельмайстер П. Баран. Народні вбрання, смичкова оркестра під орудою капельм. П. Барана. Уповноважений розпорядчик Д. Олександрович».

Дальше два виступи урядили під протекторатом студентської організації «Каменярі», в Пржибрамі, при Гірничій Чесь-

кій Високій Політехніці, один по обіді для молоді, а вечером для старших. Рівночасно Комітет Допомоги хворим артистам розписує збірку й відзивається закликом у пресі, як у Чехо-Словаччині, так і до Східної Галичини та на Волині, а рівнож до Канади, щоб допомогти хворому артистові матеріально, щоб він не пропав для українського народу.

Таку відозву з дуже прихильним від себе закликом надрукувало «Діло» у Львові з середи 25 лютого, 1925 р., так: Недоля артиста В. Авраменка. Всі пам'ятаємо, що ще в грудні 1923 р. танцюючи на миколаївському вечорі в користь Української Захоронки у Львові, скрутив собі так нещасливо ногу, що цілі місяці пролежав у шпиталі. Ледве трохи підлікувався — заборонено йому, як шкідливому «чужинцеві» дальший побут у межах Польщі, і він мусів їхати до Чехо-Словаччини. В. Авраменко вже давно мріяв про добування фахової балетової освіти закордоном, а не виїжджати туди раніш тому, що він не хотів кидати передчасно основані ним школи по різних містах Галичини й Волині, а одночасно хотів доповнити свою збірку танкового матеріалу на Гуцульщині. Здавалось би, що опинившись примусово на ЧСР, Авраменко зможе швидше посвятитись науці. Та брак всяких грошових засобів примусив його знову заробляти танком на хліб: він організував школу українського танку в Юзефовському таборі, приготував низку гостинних вечорів українського балету по різних містах ЧСР. і сам вже з великим успіхом виступав публічно в Празі. Але видно недоля переслідує талановитого нашого земляка: Не вилікувавши як слід ногу, він підляг 19. XII. 1924 р. знову нещасливому випадкові ще дужче занедужав на ту саму ногу. Завдяки проф. Д. Антоневичові перевезено артиста до Праги, а Допомоговий Комітет, який заопікувався артистом, рад би допомогти йому у лікуванні ноги, так і підготовці до виступу на осінь 1925 р. до балетової школи в Мілані. Однак Комітет не розпоряджає ніякими власними грошми, а нинішня українська еміграція теж не всилі допомогти артистові. І тому Авраменко звертається за допомогою до красивого громадянства. Він вважає гроші, які отримає своїм боргом, якого при першій нагоді поверне «Рідній Школі». Адреса для жертводавців: ЧСР. Прага—Віногра ул. Бранова, ч. 12. Демид Александрович, про п. В. Авраменка.

Рівнож під протекторатом Благодійного (Доброчинного) Комітету при Українській Господарській Академії в Подєбрадах старанням студентів У. Г. Академії Андрія Кістя і Ілька

Куницького устроюється концерт 4 червня, 1925 р. в користь хворого артиста, в яким взяли безкористно участь артисти й співаки, як пані Стадникова (сопрано), п. Самойлович Микола (баритон-бас), п. Архипів Микола (тенор), п. Віноградник (тенор), п. Певний Микола (артист Київського й режисер Ужгородського театру), п. Рейтер (скрипка), пп. Теліга, Заворіцький П., Локшинський, Стопкевич (бандурист), Український Студентський хор при Українській Господарській Академії, під диригентурою Андрія Чехівського. Програму цього концерту входили вибрані українські пісні як сольові, так дуети, терцети й гуртові. Українська поезія-деклямація і гра на скрипці та українському історичному інструменті бандурі. Акомпанював на піяніні відомий серед української еміграції талановитий ученик Празької Консерваторії п. Лисько.

Українська колонія віднеслася до цього концерту дуже прихильно і з концерту було поверх 1200 кч. прибутку, які переслано В. Авраменкові в Прагу на покриття видатків лікування.

Так пройшла зима й весна. Авраменко в Празі трохи прийшов до здоров'я і міг заледве вставати. Грошей на лікування не було й Авраменко приїжджає до Подебрад до свого друга Андрія Кістя, де йому допомагають студенти Української Господарської Академії скільки можуть та Модест Пилипович Левицький, який був лікарем при Академії і часом тихенько, щоб люди не знали, посилав Авраменкові яких три долари на місяць на поліпшення харчів. А чим же лікувався Авраменко? — Сонцем, під проміння котрого виставляв свою хвору ногу, та свіжим повітрям, яке впливало в його організм знову сили. Від природи здоровий організм Авраменка потроху переборює недугу, й він починає ходити, а далі стає зовсім здоровий.

Виздоровівши, організує школу українського національного танку при Українській Господарській Академії в Подебрадах, де вчить студентів Академії та дітей професорів Академії і студентів українських танків.

Навчання починає 24 вересня в помешканні студентського споживчого Товариства «Україна» в замку короля Іжіго — чеського народнього героя, і провадить навчання на протягу двох місяців. Почалося навчання, закипіла танкова робота, учнів на початку було щось 20, але скоро число збільшилося до 40 старших та 45 дітей. Були також кілька чеських дівчат та жінок «Соколок», які з любови до своїх національних чеських

танків побажали навчитись і українських, цікаво що то були якраз провідниці чеської великої спортової організації Подебрадський Сокол, які зрозуміли вагу українського танку й його красу, щоб, можливо, використати його й для себе.

Між старшими учнями був також учнем із професорського складу Академії — доцент У. Госп. Академії Чернявський.

Ця школа була дуже поважною і робила великий успіх в теоретичнім а то й мистецьким значінню.

Авраменко сам скористав для того, щоб свої танки та тільки що початий балет поліпшити, а це тим, що до школи під час лекцій приходили наші славні люди, як учені, так і артисти, що знали характеристичні українські народні танкові кроки й ознайомлювали Авраменка із багатством сирого матеріалу, якого вони записали, а то й самі на Великій Україні танцювали разом із українською селянською молоддю.

На лекції приходив самий корифей українського театру Микола Карпович Садовський і танцював у школі свого «козака» із славним своїм кроком «випадом», якого Авраменко назвав потім «випадом Садовського». Дальше приходив Євген Чикаленко й показував свого «тропака» якого вивчив ще з своїх молодих часів в Україні з селянською молоддю та показав ряд типових кроків і тим дав Авраменкові нагоду збільшити запас його школи. Дальше багато сирого матеріалу до українського танку дали Авраменкові письменниця В. А. О'Коннор-Вілінська, Софія Русова, Модест Пилипович Левицький та деякі студенти.

На лекції приходили дивитися наші й чеські професори Академії, ректор Академії І. Шовгенів, проф. В. Іваницький й другі.

Ціла українська колонія в Подебрадах, а то й самі чехи захопилися українською школою. Через цілий час навчання частина колонії тільки й говорила про школу танків та про успіхи дітей в українському танку, як то вони гуляли й красно вчилися українських мелодій, а навіть в студентському гумористичному жураналі «Подебрадка» почали появлятися з приводу школи та її танцюристів влучні гумористичні карикатури та сатири, як гуляв Авраменко та другі студенти.

Під час провадження школи в Подебрадах, Авраменко навідує листування із своїм приятелем Юрієм Гассаном, бувшим співаком з національного хору Олександра Кошиця, який тоді перебував в Торонті і вчив хор при Українським Народнім Домі — в справі переїзду до Канади, щоб поширити укра-

їнський танок серед української канадійської еміграції і ним зробити ім'я українській еміграції та українському танкові й цій українській нації.

Юрій Гассан почав робити старання в цій справі й заложив навіть в Торонті Комітет, до якого увійшли Ю. Гассан, В. П. Кухта, Віктор Мошук та Романів, який спочатку збирав фонди на допомогу ще тоді хворого артиста, а потім почав робити старання до його переїзду до Канади. За старанням П. В. Кухти та Гассана переїзд був виклопотаний через капітана канадійської армії і голови музичних організацій Канади П. І. Еткінсона, і дозвіл висланий Авраменкові до Подебрад.

Авраменкові треба було тепер тільки виклопотати закордонний паспорт від чехо-словацького уряду та закінчити свою школу танків при Господарській Академії.

По двох місяцях праці в школі, прийшлося Авраменкові закінчити її та дати попис учнів-танцюристів, а разом і прощальний вечір українського національного танку з приводу відїзду його до Канади.

В неділю, 18 жовтня, 1925 року, дає він виступ Школи Українських Національних Танків при Українській Господарській Академії в Подебрадах в залі «Соколовни», а разом і свій прощальний вечір, на якому вперше після другого викручення ноги виступає в танку сам, і тим своїм виступом робить програму надзвичайно цікавою та живою. Студентськими кошами була видрукована на пишучій машинці такого змісту програма:

«Виступ Школи» українських народніх танців артиста балетмайстра Василя **Авраменка** при Українській Господарській Академії в Подебрадах (Ч. С. Р.) у **Неділю**, 18 жовтня, 1925 р., в залі Соколовні, **й Прощальний Вечір** з нагоди відїзду п. Авраменка до Канади. **Програм:** 1. Танкові постанови й кроки. Виконають хлопці. 2. Великодня Гаївка (обрядовий танок). Виконають дівчата й хлопці. 3. Козачок Подільський, сольо. Виконає дівчинка Чернявська Ара. 4. Коломийка — гуцульський танець. Виконають дві пари: П. Галамкова, Безухова, Йорж і Куницький. 5. «Чумак» — історичний танець. Сольо виконає Крамаренко Дмитро. 6. Гопак колом з вільним сольо — народний танець. Виконають дівчата й хлопці. 7. «Катерина» — херсонський танець. Виконають діти. 8. Вільне сольо. Виконає п. В. Авраменко. Перерва 11. 9. Гопак колом в 1 пару, виконають Івасюківна Оксана й Левицький Василь. 10. «Чумачок» — історичний танець. Виконає 3-ох літній Любо

Виноградник. 11. «Аркан» — гуцульський танець. Виконують 6 хлопців: П. П. Виноградник, Гладій, Івантишин, Прокопів та інші. 12. «Козак» — сольо. Виконає п. Оснач. 13. «Журавель» — танець птахів. Виконують п. п. Бокова, Єнікова, Соковичівна, Шовгенівна, Теліга й Дрикалович. 15. «Хуртовина» (завірюха) — гуртовий танець. Виконують діти. 16. «Запорожський козак» — козацький танець. Виконують 4 хлопці. Всі танці укладу артиста В. Авраменка. Народні строї. Грає оркестра Української Академічної Громади при Українській Господар. Академії під керівництвом ст. Серговського. Початок о 8 год. вечора.

Доц. **Чернявський Арсен**, голова організаційної комісії. **Куницький Ілько**, адміністратор.

Цей виступ Українського Національного Танку був великим святом Подебрадської Української Громади, а то й Академії, бо на ньому була майже вся українська колонія в Подебрадах, близько 600 студентів та професура з родинами, а також і чеська визначніша публіка; прибуло багато з Праги — українських визначних діячів та учених, щоб пошанувати роботу артиста В. Авраменка та попрощатися з ним перед далекою його дорогою: Микола Садовський, М. Обідний, Д. Олександрович, С. Русова, професор Д. Антонович і другі.

Виступ дуже захоплюючий і поділав на гладачів так, що багато з них по бурі оплесків і до сліз радості доходили. Учні цього виступу виявляли справді таланти й були викликувані по кілька разів на «біс», а найбільше захоплюючим номером це був маленький «Чумачок», виконаний 3-ох літнім Любо Виноградником, який з надзвичайною віртуозністю виробляв своїми маленькими ноженятами всі складні кроки й рухи цікавого танку, а вже поява на сцені артиста Авраменка в танку вільне сольо, викликала на залі грім оплесків, що перейшли в овацію. Виглядало це сольо, немов би орел вирвався з пуг і вихром понісся по сцені, та й Авраменко після тяжкої хвороби ноги витанцьовував перед подебрадською громадою, яка за кожним рухом і раділа й тремтіла, щоб знову не трапилося нещастя з його хворою ногою.

По закінченні танкової програми наступило прощання Авраменка з приводу виїзду до Канади. Всі учні школи в українських строях вийшли на сцену й прощали Авраменка, а разом складали йому подяку за його працю для українського танку яку вони цього вечора мали нагоду найкраще пізнати.

М. Обідний віддеклямував свій вірш в честь Авраменка, а д-р Модест Левицький сказав прощальну промову, кінчаючи словами: «Ох, не журіться, слава Богогі, що він їде від нас туди, де живе український народ! Помагай йому, Боже, щоб проїхав наш дорогий Василь по всьому світові і скрізь, де є український нарід, щоб навчав він українського танку й цим робив велику культурну роботу!»

По нім говорили ще другі, а від учнів школи — студентів Української Господарської Академії дві найкращих дівчини піднесли Авраменкові гарну по художньому виготовлену грамоту подяки, якої зміст виголосила студентка Педагогічного Українського Інституту в Празі — Олена Шовгенівна (дочка ректора У. Г. Академії):

«Дорогий Друже! Ми учні Твоїї школи Українського Національного Танку в Подєбрадах — студенти Української Господарської Академії в Ч. С. Р., — вітаємо Тебе, як борця за визволення Української нації в галузі мистецтва — відродження українського народнього танку! В бурях світової війни й революції 1917 р. постала Велика Україна, в ріжних галузях народнього життя кипіла творча праця: залунала наша мова, пісня, будувалася рідна школа, а золотoverхий Київ оздобився могутніми хвилями козацьких жупанів...

Але один з діамантів народньою скарбу — український танець лежав занедбаний, засмічений і осміяний. І багато людей цурались його.

І Ти, селянський парубче, підняв той діамант, очистив його, гарячою любов'ю і танцем став служити Україні!

В часи зневіри й тяжких нелюдських страждань нашого козацтва й громадянства в таборах польських, в Галичині, на Волині й Холмицні Ти працею своєю, вогненним простим словом, шляхетним танцем вертав надію і бадьорість, запалював дівочі й козацькі серця любов'ю до свого танку й до країни. Не злякали Тебе ні загрози, ні кайдани, ні залізні ґрати польських тюрем!

Як той Байда молодецький Ти жартував і сміявся з катів України, і козак Гонта не щадив життя для Неї!

Слава ж Тобі, Сину Народу Нашого! Бо Ти один з тих, що кохаючи край рідний братерською любов'ю зливаєш в Єдине Велике Українське Море й наддніпрянців і наддністрянців, гуцулів і буковинців і тих, що люблять народ наш!

Нині, прощаючись з Тобою, ми приносимо Тобі щиру подяку за Твою працю і кажемо: працюю надалі й танком завзя-

тим воскреси запорозьські серця в дітях України, бо з ними воскресне й вільна соборна Україна! 1925 р. 18 жовтня. Учні школи: слідує 78 підписів.

Авраменко відповів усім зворушаючою до плачу промовою і на цім вечір офіційно був закінчений.

Про виступ появились рецензії в українській емігрантській пресі, як рівнож і в Галичині, в «Ділі» та в Празі в «Студентському Вісникові», якої зміст був такий:

«Вечір Національного танку, 18 ц. м. в Подебрадах відбувся вечір національного танку влаштований відомим українським танцюристом — Василем Авраменком, з нагоди його від'їзду на довший час до Канади. Крім самого Авраменка, в танцях під його провідом приймали участь учні школи танку, яку він заснував декілька тижнів тому в Подебрадах. Вечір пройшов з незвичайним успіхом. Особливо спричинилися до цього успіху діти-танцюристи, наймолодшому із котрих три роки. Серед учнів були й чешки, які, чи не найкраще зі всіх, за такий порівнюючи короткий час вивчилися українських танців. Пана Авраменка пошанували рядом прощальних промов і подарунків. Відповідну адресу, вилолошену панною Шовгенівною, піднесли учні школи. Промовляла і представниця чешок-учнів школи, рівно подавши Авраменкові пам'ятку. Прощали п. Авраменка щирим вдячним словом д-р М. Левицький — бувший голова Комітету та інші. На всі ці промови й закликом берегти й збагачувати національний скарб українського народу відповідав Авраменко» («Студентський Вісник», ч. 11, листопад 1925 р. Прага).

Для того, щоб кинене зерно плекання українського танку при Українській Господарській Академії не пропало й не згнило марно, Авраменко засновує при Господарській Академії «Товариство плекання Українського Національного Танку» й призначає інструктором студента Академії з Буковини Ілька Куницького й видає свідоцтва учням школи.

19 жовтня від'їжджає Авраменко з Подебрад через Прагу, Гамбург до Канади. На станції прощали його найближчі друзі та учні школи, серед яких були також Микола Садовський, Євген Чикаленко, М. Обідний і інші, бажаючи йому успіхів в Новому Світі в праці над українським танком серед канадійської української еміграції на користь та славу української нації.

АВРАМЕНКО В НІМЕЧЧИНІ. (Гамбург-Дельменгорст)

*І може тужно нам за близькими місцями,
І може аж сюди ми чуєм плач трембіт,
Та що нам із верхів, повитих ланцюгами,
Коли гнетесь ви тиранам до чобіт!*

А. Атаманюк

В Гамбургу Авраменкові прийшлося стрінутись з перешкодою одержання канадської візи, а це по цій причині, що паспорт чеського уряду, на який Авраменко виїхав з Чехо-Словаччини, не мав зазначення, що він має право повороту назад до Чехо-Словаччини.

З цієї причини Авраменко мусів затриматися на якийсь час в Гамбургу, доки йому мали виклопотати зворотню візу. Однак, мимо всіх старань з боку українських представників перед чеським міністерством закордонних справ, клопотання за зворотню візу були даремні.

Чехо-словацький уряд побоювся видати українському артистові, що ширив в Чехо-словацькій Республіці український танок, що є тільки галузю української культури, а не був жодним ані агітаційним політичним чинником, щоб можна було побоятися. Цікаво, що коли один з українських відпоручників (Осип Безпалко) був в цій справі у міністра чеських закордонних справ п. Гірси, то той дуже радо згодився і уважав ту справу такою легкою і простою, але коли секретар міністра сказав йому, що то для **Авраменка, котрий вчить українських танків**, добрий міністр рішучо відмовив дати візу.

Видно з цього, що міністр-українолюб Гірса, який найбільше підтримував українські школи в Чехо-Словаччині, щоб українці могли плекати свою культуру, побоювся одного українського танку більше, як Українського Університету, в яким студіювали коло 2000 українських студентів. А український танок ширив тільки один чоловік, і йому, під час перебування в Чехо-Словаччині заборонено вступити на українську територію — на Закарпаття, де живе компактною масою український нарід.

Тут брати чехи показали свою правдиву «прихильність» до українського танкового мистецтва, що є виховавчим чинником української молоді в спорті не краще за приятелів поляків, що через цілий час перебування Авраменка в Західній Україні переслідували його, садовили в тюрми, а то в кінці змусили його втікти за межі рідної землі.

Коли чехо-словацький уряд остаточно відмовив дати поворотну візу, то в Гамбургу знайшлися українські громадяни, які почали робити старання виклопотати для Авраменка німецький паспорт, і за пів години дістали для Авраменка паспорт, як для горожанина вільного міста Гамбургу.

Для одержання цього паспорта найбільше допоміг Авраменкові завідуючий німецьким перевозовим бюро українця Михайло Багатюк («Гамбург Райзе Бюро», Амстердамстрассе 35, Гамбург I).

За той час, коли Авраменкові прийшлося вести переговори в справі виклопотання паспорта в Чехо-Словаччині, Авраменко й тут не сидить даром.

Довідавшись, що в передмісті Гамбурга — в містечку Дельменгорсті є багато українських робітників, що покинули з горя рідний край та переслідування окупантом, переважно з Галичини й на чужині шукають кращої долі й мають організоване Т-во «Поступ», Авраменко іде до них і організує серед цієї української колонії при Товаристві «Поступ» невеличку школу українського танку, щоб і серед цієї колонії поширити український танок та підтримати національного духа до перемоги й повороту на рідну землю.

Цю школу провадив на протязі не цілого місяця та дає під протекторатом організації «Поступ» 28 листопада, 1925 р. в залі «Судманс Готель» Вечір Українського Танку, в яким брали участь всі танцюристи й сам Авраменко в двох сольових виступах. *В програму входили: Вправи, «Великодня Гаївка (6 пар), «Гопак» (в одну пару дітей), «Коломийка» в дві пари дітей, «Козачок — сольо одної дівчини, «Гопак колом» — 6 пар, а кіннець першої частини — сольо «Чумак» самого Авраменка. В другій частині в програму входили: «Запорожський козачок», в одну пару, «Женчичок», в одну пару дітей. «Козачок Подільський», в одну пару «Коломийка» — сольо одної дівчини, «Катерина» — в 3 пари старших, «Журавель» — 4 пари діточок, а під кінець Авраменко відтанцював сольовий історичний тайок «Гонту»*

Вечір цей зробив велике вражіння, як на українських робітників та інтелігентів, так і на німецьку публіку, яка дуже прихильно відгукнулася своїм приходом до українського танкового вечора та українських танків, яких вперше мали нагоду пізнати в своїм містечку, які їх надзвичайно зацікавили, а місцева часопись «Дольменгорстер Крайсблатт» з вівтірка 2 грудня, 1925 р., в числі 282, принесла досить велику й

цікаву рецензію під заголовком: «Україніше Національ Тенце», якої зміст подаю в перекладі скорочено:

«Українські Національні Танці. В неділю, 28 листопада, в Готелі Судмана були виставлені українські національні танці Василем Авраменком і його трупю. Вечір був настільки нещасливо вибраний, що рівночасно були в містечку, в міській театрі виступи німецької трупи, через яку потерпів, розуміється, виступ українських національних танків. Велику несподіванку було зроблено публіці також і тим, що після реклями думалося, що танці будуть виставлені українським балетом. Однак це було великою несподіванкою, бо фактом було, що балетмайстер Авраменко, який тільки задержався на якийсь час в переїзді до Канади, на протязі 14 днів свого перебуту використав свій час між місцевими українцями, членами тутешнього товариства «Поступ» вивчив їх так, що міг з ними виступити перед тутешньою публікою. Однак, тим більше з цієї причини треба жалувати, що вечір не був використаний численною публікою, бо те, що давалося на сцені того вечора вповні заслуговувало на більшу присутність публіки; бо те, що балетмайстер Авраменко в короткім часі dokonав і то з того матеріялу, який йому був до розпорядимости з своєю трупю, викликало здивування. Треба зрозуміти, що учнями цієї школи були чоловіки й жінки, які на протязу дня працювали для щоденного заробітку, ще находили настільки сили й посвяти, щоб свій вільний вечір по тяжкій дневній праці віддавати для виучення цих танків. Із причин, що українські національні танки були нам, німцям, розуміється, не дуже зрозумілими, бо мало хто розумів ідею їх танків, однак, все таки з поодиноких танців можна було зрозуміти значення тих танків, що вони представляли, бо образ краси й шляхетности українських національних танків, в порівнянні до російських, зовсім не потребували перед нами застидатися. Артист дав нам щось нового, якого ми перед тим не бачили. Найбільше зацікавлення і бурливі оплески викликав «Козачок Подільський», який, як нам було заявлено, мав бути чисто українським народним танком. Мистецький балетмайстер Василь Авраменко сам відтанцював два сольових танки «Чумак» та історичний танок «Гонта». В обох цих танках, артист виявив таку надзвичайну техніку поодиноких кроків, як рівнож і не меншу знамениту міміку, що нам не дається описати. Нам було б в цій коротенькій статті-рецензії затяжко дати зміст цих двох танків, за відтанцю-

вання Авраменком вже танку «Чумака» публіка обдарувала його бурливими оплесками, а вже в танці історичного танку «Гонта», ці бурливі оплески перевищили все. Танок «Гонта» — це танець національного горя, душі українського повстанчого руху проти поляків, який захоплюється так ненавистю до поляків, що він навіть своїх дітей, що були поляками виховані, не побоїться замордувати, щоб вони через польське виховання не були ворогами українського народу. Авраменко представив ці переживання «Гонти» в дуже сильних скорих і пристрасних рухах. Велике признание було артистові дано й тим, що всі українські національні танці були випроваджені в українських костюмах, чим не менше захопили видців, як українські танки».

Так бачимо, що Авраменко на кожному кроці, де лиш має нагоду й час, не сидить даром, а поширює свою улюблену працю, український танок, якому все життя присвячує — серед українців виучує їх та показує не лише своїм, але й чужинцям красу забутого українського танку, що є прекрасною галузю нашої народньої культури.

Вечір українського національного танку в Дельменгорсті заставив українців вперше зазнайти німців з українським мистецтвом і здобув йому признание німецького народу, як це ми бачили в коротенькій рецензії Дельменгорської часописі, а українській колонії додав більше запалу для праці для української організації «Поступу» в цім містечку.

ПОЧИН АВРАМЕНКА ДО ПЛЕКАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ТАНКУ ЗНАХОДИТЬ КОРИСНИЙ ВІДГУК, ЯК НА РІД- НІЙ ЗЕМЛІ, ТАК І СЕРЕД ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ

*А все ж ти наш, віщун народнього пориву,
Що вхопить знов колись за косу і топір,
Ти проблеск тих вогнів мужицьких бунтів гніву,
Що тліє край колиб ось тут у нетрях гір.*

Олесь Бабій

П'ять літ праці Авраменка поновив коло відродження рідного танкового мистецтва в той час, коли сідав на корабель, щоб від'їхати в Новий Світ для дальшої праці, далеко від рідної землі, від рідного ґрунту.

Здавалося нам, що ця праця над відродженням українського танку буде тільки переходовим часовим явищем і з відхо-

дом самого ініціатора буде засипати та переходити в забуття.

Та ми бачимо, однак, як із різних грамот, преси та різних свят його учнів, як перших шкіл Авраменка в таборі, в Галичині, Холмщині й Підляшшу та Чехо-Словаччині так і пізніших, що не то забували та переставали плекати український танок, але й почали поширювати його та здобувати більше зацікавлення до нього. *Авраменко, як пише «Діло» з неділі 21 червня, 1926 р., може бути вдоволений, що його ініціатива культу рідного танку запустила глибоке коріння між галичанами. Виціплення Авраменком любови до української культури, української історії, побуту, ноші серед перших шкіл та їх учнів залишило серед учнів, що мали стати дальшими піонерами плекання та ширення українського танку й то не лиш в тім самім підйомі, що Авраменко залишив серед них, але й зросло до сили, як серед таборян, так і галичан, волинян, холмщан і де лиш Авраменко за той час не старався внести свіжий наш український танок.*

Що відродженому українському танкові місце в новій сторінці нашого життя запевнене, не може бути по цім всім русі, що зробив Авраменко коло відродження українського національного танку, жодного сумніву. Український танок знайшов в українській молоді для себе любов до його плекання та поширювання, а що українська молодіж є передньою сторожею української нації, що будує нове життя, то й український танок, маючи таких ширителів і пропагаторів його, буде серед неї цвісти, процвітати й робити українську національну виховавчу роботу серед українського народу».

Для того, щоби читачі могли краще зрозуміти значення Авраменкової роботи, серед українських таборян і на землях Західної України та української еміграції в Європі, я подам цікавий історичний матеріал, який попав мені під руки, як признание громадян Авраменкові за його працю.

Читачі з цього історичного матеріалу зрозуміють, що вже зробив український танок для нашої молоді, а що ще він може й має зробити, коли тільки дістане попертя ширшої української маси.

Матеріал цей подаю в хронологічному порядку, як він зостав на протягу п'ятьох літ праці В. Авраменка над відродженням українського танку.

ВІДГУКИ УКРАЇНСЬКОЇ ПРЕСИ В ГАЛИЧИНІ

«Діло» 1922 року, ч. 98 з 28 червня.

Прилюдний виступ «Сокола-Батька». Прилюдні вправи «Сокола-Батька» заповідаються дуже цікаво. Старші учні мають виконати у нас вже давно не бачені вежі, попишуться на колесники в зразковій їзді, а завдяки п. Суховерській дадуть учениці «С. Б.» і «П. Т.» в гагілках зразок народньої жіночої руханки.

Одна з дуже цікавих точок, бо дотепер знаємо наші гагілки тільки з точки співу. Очевидно самою атракційною точкою буде виступ учеників і учениць артиста балетмайстра Авраменка, який має на меті дати широкому загалові змогу пізнати красу рідного танцю і спонукати його до плекання.

«Діло», неділя, 21 червня, 1923 р. — «Дівоче Свято Шкіл УПТ. у Львові. І знов та площа С-Б. дня 14 червня аж тріщала від людей, бо самих видців понад 3000! — А дівчори! Завдяки пластунам і пластункам львівського коша взірцевий порядок. Паркан же під нашими плечима сам собою хитнувся немов би просився: «пересуньте мене, бо площа для українського Львова завузька»

... У двох точках дала нам школа Грінченка змогу ствердити серйозну роботу, вложену в підготовку свята. Спільна вільноручна вправа вийшла рівно а «Аркан» 122 учнів захопив навіть дуже вибагливих знавців, з якими доводилося говорити. Треба було бачити те захоплення публіки своїм рідним танком. Не один міг ствердити, що «самі не знаєте, що де маєте». Авраменко може бути вдоволений, що його ініціатива культу рідного танку запустила глибоке коріння між Галичанами. На тому місці треба піднести, що Рідна Школа плекає й рідну культуру та йде модерними стежками в тому напрямі. Учитель, що приготував цю точку, сміло може бути не тільки вдоволений, але й гордий з її виконання і щасливого помислу вставити її в програму».

Ст. Гайдучок

«Театральне мистецтво — Журнал театру й сцени. Львів. Квітень-Червень, 1924 р., випуск II., — друкує статтю: Танець — як виховуючий чинник. У своїй поїздки по містах і місточках нашого краю загостив В. Авраменко й до Городенки. Багато з українського місцевого громадянства нетерпеливо очікувало побачити заповіджений вечір українських національних

танців. І громадянство не завелось, а головню та його свідома частина, що купила білети. Вправді третина залі Народнього Дому світила пустою, але не дивниця, бо це було щось нового, ще в нас нечуваного! А ті, що прийшли на той артистичний вечір — думаю, — ніколи не забудуть тих патріотичних почувань, яких дізнали — дивлячися з запертим віддыхом на незрівняній продукції, не тільки самого балетмайстра, але й його дуже спосібних учеників, що стремлять всеціло перейняти штуку від свого вчителя.

Не займаюся критикою виконання, бо всі продукції треба би лише похвалити, бо при виконуванні деяких точок пережилося стільки емоцій, що можна бути лише вдячним п. Давиденкові, що в програмі поїздок не минув і Городенки.

Та все ж таки на одно зверну увагу, а іменно на це, що відноситься до самої української хореографії. Це — взагалі — справа для ляка нова, тому не зашкодив був би коротенький нарис історії українського народнього танцю. І все, що тичиться форми танців, модернізації народніх танців, внесення національної ідеї в танець, щасливі проби компонувати танець на певну тему, — це все було безумовно нове і вражало приємно, тому можна вже тепер сказати, що в історії української хореографії школа В. Авраменка займе належне їй місце.

Я важуся порівняти школу танців Авраменка з народньою капелею Кошиця, під взглядом національного освідомлення і пропаганди національної ідеї. Думаю, що Авраменко не меншу роль відіграв би в поширенні доброго імени українського народу, як славна капеля О. Кошиця за границею. І якщо колись стане у Львові українська сцена, уладжена справді по-європейському, то до неї рішуче вже достроїться і українська капеля та український балет.

А вже, яке велике виховуюче значення має школа Авраменка, то думаю, — не потребує багато говорити, як що лише пригадаю такі високо патріотичні продукції, як «Запорозький козак», «Чумак», уривок з балету «За Україну», або хотяй би «Плач Ізраїля», жидівський балет, але в нім стільки жидівського, що і в «Мойсею» Франка. якщо по виконанні цього «Плачу» самим Авраменком не вмовкали оплески на залі, а на сцену вийшов Авраменко, то повторив лише те, що було есенцією того «Плачу», іменно кинув з цілою силою кайдани на землю, чим ще більше зала заелектризувалася.

І прочі продукції, як «Великодній хорівід», «Козачок», «Коломийка», «Гречаники», «Журавель», «Гопак колом» та

«Катерина» виконано з найбільшим артизмом і грацією.

Тому пора вже лишити ті «модерні» танці, а культивувати свій національний танець, щоб і в тій області внесли ми в світову скарбницю щось свого оригінального та не розплилися безслідно в свесвітньому морі.

Іван Велигорський, Городенка.

УКРАЇНСЬКА ПРЕСА ВОЛИНИ

«Наше Життя» (1924) в Луцьку пише так:

Зі сцени в Луцьку. Драматична Секція Луцької Просвіти тепер у розгарі праці. Бачучи наслідки тієї праці, ніхто й не підозрівав би, скільки то здоров'я й труду коштувало видніших її членів, щоб Драматична Секція відповіла своєму завданню. Про Секцію можна б сказати багато доброго, але має вона й свої злі сторони. Ограничимося тут тільки оцінкою загальною. Секція своїми виступами на сцені виконує своє завдання щораз краще, що вказує на скріплення організації Т-ва й збільшення обов'язку його членів; це подає добрі надії на майбутнє.

...Тут згадаємо ще про музику, яка робить дуже гарні поступи. Не можна тут поминути й Авраменка, який оставив у своїх танцях велику цінність для Луцької сцени.

УКРАЇНСЬКА ПРЕСА НА ЕМІГРАЦІЇ ПРО РОБОТУ НАШОЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ

«Народня Воля», Скрантон, Па., Субота 6 березня 1926 р.
З Українського життя в Подєбрадах. Як відомо місто Подєбради є невеличке містечко на Чехо-Словаччині, де знайшла своє приміщення Українська Господарська Академія. Таким чином після Праги, де є дві наших високих шкіл, Університет та Педагогічний Інститут, Подєбради являються другим великим українським культурно-просвітним центром на Чехо-Словаччині.

Тому нема чого дивуватися, що тут частенько відбуваються вистави, концерти, різного роду виклади і т. д.

Однак, неділя, 4 січня, була таким днем, коли цих лекцій припадало аж три, та ще й вечір — демонстрування народніх танців. Чоловік просто не знав, як умудритись, щоб скрізь поспіти.

Вечір народніх танців відбувся виключно для одної Американки, професорки мистецтва одного з американських університетів.

Ця професорка, студіюючи чеські й взагалі слов'янські народні танці, дізналась, що в Чехії перебувають якісь українці — теж слов'яни, що мають свої оригінальні народні танці. Приїхала до Подєбрад, де бувши учні Авраменка показали, як теоретично, так і практично, деякі наші танці.

На самому вечорі були продемонстровані танці вже при більшій кількості учасників, як дорослих, так і дітей, починаючи від 4-ох років.

Усі присутні з великою увагою слідували за танцями.

Та яке було здивування публіки, коли професорка пішла танцювати козачка, та ще в парі з одним із добрих танцюристів. Хоч її зовнішність мало пасувала під справжнього сокола-козака, що біля неї увивався, як рівнож і під самий, повний вогню танець — однак, як для Американки її виконання було задовольняюче.

Розуміється, присутня публіка нагородила її рясними оплесками (В. Т.).

В цей день була прочитана ще лекція із соціології Григорієвим, яка одна з ряду лекцій із цього предмету. Другий виклад зробив д-р Клунний на тему: «Вілсон і Союз Народів», — Нарешті третій доклад зробив генерал Омелянович Павленко на тему: Завдання українського старшини у будучій українській армії. На всіх лекціях чимало було народу.

ГРАМОТИ ПРИЗНАННЯ АВРАМЕНКОВІ ЗА ПРАЦЮ

Малюнок (Залізного Хреста)

Вельмишановний Пане В. Авраменко. Ми — старшина та козацтво кінного імені Гетьмана Івана Мазепи полку на чолі з командиром полку — цілою полковою сім'єю, приносимо Вам, яко Інструкторові Українського Національного Танку, щире подяку за працю й натхнення на ґрунті національної ідеї, яке було внесене Вами в полкову сім'ю, утворенням в полку школи Українського Національного Танку і бажаємо, аби той дух, та щирість і поривлення й надалі не зменшувались, а збільшувались у нашій ідеї.

Командир кінного імені Гетьмана Івана Мазепи полку, зі старшиною та козацтвом

(підпис) І. Мазепа, 30 серпня, 1921 р. таб. Каліш.

Вельмишановний Пане Авраменко! Приймаючи на увагу ту величезну працю, яку покладено Вами, — помімо всяких несприятливих обставин, для відродження Національного Танку, цієї ознаки високої Української Культури, і вважаючи на те, що Ви дали можливість більшості старшин та козаків ознайомитися з нашим чудовим народним танком, старшини та козаки 3-го Кінного Полку складають Вам і всім організаторам та працівникам, цим шляхом, як найсердечнішу подяку та бажають Вам також невтомно продовжувати цю корисну на рідній ниві працю, яка вже в не одного мало свідомого Українця збудила горячу любов до свого рідного, а в чужинців пошану до Української культури. Від імені Старшин та козаків полку **Командир Полку, Сотник** (підпис) 30 серпня 1921 р.

Вельми Шановний п. Василь Авраменко!

Розлучаючись з Вами, Культ.-Освітн. Відділ 3 Залізної Стрілецької Дивізії від щирого серця дякує Вам за ту Вашу працю і велику енергію, яку Ви положили Вами розпочатому ділі для нашої еміграції.

Національний Український танок, його сценічна краса глибоко лягла у душу нашого народу й, провадження навчання його серед козачої маси тут в інтернації, відгукнулася спомином про нашу Країну й людей.

З глибоким захопленням відчували ми свій далекий терен і в ярмі перебуваючий наш народ.

Серед цього свого танку було тут стогін і плач нещасного нашого народу.

Цей танок ріднив нас з думками про визволення України від лихого московського, польського, румунського, чехо-словацького ярма, він давав нам сили в боротьбі й красою своєю покладав нам надію на успіх.

Хай же наслідком Вашої праці буде широке провадження після Вас Вами задуманого діла серед сел і містечок України Вашими учнями, яке окутуватиме в обороні національної твердості й гордості в красоті своїй Український Народ.

Ще раз приносимо глибоку подяку.

Начальник відділу (підпис).

26 січня, 1922 р. м. Каліш, Обоз интерн. ч. 10.

Повищі грамоти, уривки із часописів, вірші учнів шкіл українського національного танку Авраменка як з Галичини, Холмщини, Підляшша та еміграції, рівнож свідчать найкраще, що український танок зробив культурну й виховну роботу серед нашої молоді, що робить її здоровою, бадьорою — та свідомо національною для кращого нашого майбутнього.

ПОДЯКИ В ВІРШАХ УЧНІВ ВОЛИНИ

4. V. 1922. Сердечно дякую Тобі, друже, що не забувася мене при лихій годині. Посилаю Тобі віршик, як зразок моєї віри, до якої і других закликаю. Читаю про Тебе рецензії і дух мій радується. М. Плавко.

ЛИШ ВІРИ

*Козаче, вір!
Ще день, іще година —
Ударить святий грім —
Воскресне Україна,
Лиш вір!*

*Козаче, вір!
Вже ворог твій конає,
З твоїх зелених піль
В розпуці утікає
У бір.*

*Козаче, вір!
Як віриш ти у Бога,
Не за горами вже
За нами перемога,
Лиш — вір! М. Плавко*

НА СПОМИН ЛЮБОМУ ВЧИТЕЛЕВІ В. К. АВРАМЕНКОВІ від Віри

Присвячується великому артистові В. К. Авраменкові.

23 серпня, 1923 року.

*Прощай, вірний Сину України!
Наш брате, учителю наш!
На віщо так хутко пролинув,
Щасливий, та короткий час?
Той час, коли Ви були з нами
У рідній, великій сім'ї...*

*Бог знає, коли ще у світі,
Із Вами зустрінемося ми...
Та поки жить будемо на світі,
Ми будемо Вас пам'ятать,
Й по Ваших слідах, з України,
Тяжкої кайдани збивать...*

(Вибачте, що пишу негарного вірша).

**5. В. К. АВРАМЕНКОВІ. Батькові всім дітям, від учениці
Кременецької школи Укр. Нац. Танків. Віри Тимофісвої.**

*Біленькі ніжненькі, хмарки сріблястії,
Линуть в далекі простори...
Їх не спляють ні сонце, ні люди,
Ані високії гори.*

*Так би хотілось мені полетіти,
Де моя думка бажає...
Та не судилося там мені бути...
Хоча там в думці вітаю...*

(Не судилося мені ще раз побачити Вас).

Цим уступом ми закінчуємо першу частину нашої праці, подаючи коротенький нарис «Історії Відродження Українського танку» на протязі п'ятих літ, почавши від табору інтернованих військ УНР. в Польщі 1921 року, потім переходячи Галичину, Волинь, Холмщину, Підляшша, Чехо-Словаччину й табор Галицького Стрілецтва в Юзефові та Українську Академію в Подебрадах, Німеччину-Дельменгорст. Ми переходимо до другої частини, цеб то українського танку, далеко за морем, серед нашої еміграції в Канаді, серед широких та непроходимих прерій даної частини великої Північної Америки, де українським переселенцям прийшлося боротися з суворою природою, розорювати безмежні степи-прерії, корчуючи ліси й вносити туди з тяжкою працею хліборобську культуру на добробут нової батьківщини для переселення нашого — Великої Канади, — в тім часі, коли на рідних українських степах осідають окупанти, відвічні вороги українського народу.

•

Вінніпег, дня 16-го березня 1927.

ШАНОВНИЙ ПАНЕ ПРОФЕСОР!

Вам може дивно стане, що Вам мало знайома людина осміляєсь писати листа, та й ще й з просьбою, висказати свої думки про другу людину... та ради громадської справи прошу про вибачення...

Я мав нагоду пізнایомитись із паном професором у Вінніпегу, коли то приїхав був разом із Авраменком із Форт-Віліяму, послухати нашої царівної пісні під Вашим мистецьким проводом...

На вечорі Народнього Дому, я мав рівнож нагоду передати Вам привіт від українського громадянства Вест-Форту, Форт-Віліяму та Порт-Артура, серед якого працював один із Ваших співаків, а це Добр. Гассан і не раз згадував про Вашу святу роботу над піднесенням нашої пісні... рівнож того самого вечора, я мав нагоду почути промову пана професора, а в тій промові пан професор згадував також кількома словами й про про нашого балетмайстра Василя Кириловича Авраменка... його першу стрічу в таборі й задали рівнож про те, що Ви ніколи не думали тоді, щоб із того блілого хлопця, став у кілька літ пізніше такий славний артист-творець українського відродженого танку, що на чужині буде прославляти другу галузь нашого багатого народнього мистецтва... Мені ті висказані слова паном професором, припали дуже до серця і тепер працюючи над довшою розвідкою про відродження українського танку та його творця, хотілося б дуже зужити ті Ваші щиро висказані слова до історії а це, як стрічі двох наших теперешніх велетнів на полі нашого дорогого мистецтва на канадійській землі... **Із цієї причини** — я просив би пана професора написати мені коротенько про Вашу стрічу з Авраменком у таборі та про Ваше вражіння другої зустрічі на канадійській землі. Написані Вами слова будуть великим скарбом для нашого молодого працівника на полі нашого танкового мистецтва а для мене цінним матеріялом для історії Вашої зустрічі із Авраменком у Канаді.

Дальше я просив би ще написати кілька слів, як Ви задивляєтесь на працю нашого балетмайстра на Американській землі... та евентуальний його поворот на рідну землю, до нашого золотого Києва... продовжувати розпочате святе діло...на рідній батьківщині.

В надії, що пан професор не відмовиться мені написати пару слів

Остаюсь із пошаною до пана професора...

Іван Пігуляк

***) На цей лист О. Кошиць відповів:**

•

Василь Верховинець, належав до старшого покоління діячів українського мистецтва, учнів і послідовників Миколи Віталійовича ЛИСЕНКА.

Народився він в селі Мизунь Долинського повіту, Івано-Франківська область, в селянській родині. Після закінчення сільської школи йде вчитися до Львова у бурсу Ставропійського Інституту, де в той час готувалися слухачі для духовної і учительської семінарії. В 1899 році закінчує учительський семінар в Самборі й починає вчителювати в Калішському повіті. Трохи пізніше Верховинець переходить до Русько-народного театру, в якому працює хормайстером та сам виступає на сцені в музичних постановках.

В 1906 році Верховинець зустрічається з Миколою Карпенком та Садовським і ця зустріч мала вирішальне значення для Василя Костіва-Верховинця, він вступає до трупи Миколи — Карпенка Садовського, як артист, співак, хормейстер. В трупі Карпенка Карого-Садовського В. Костів, що прибрав псевдонім Верховинець, він захоплюється грою тоді корифеїв, Садовського, Мар'яненка, Заньковецької, Борисоглібської та ін., виступає разом з ними, вчиться від них і сам із великим надхненням працює над собою та над створенням нових сценічних образів...

Театр М. К. Садовського часто об'їздив міста та села по Україні а це давало молодому Верховинцеві нагоду, виїжджати на села та вивчати побут і творчість українського народу. Так він зібрав багатий етнографічний матеріал на яким будує всю свою теоретичну й практичну діяльність. В 1912 виходить **ВЕРХОВИНЦЯ** у світ перша його наукова праця «**Українське Весілля і окремі танці та співанки**». В 1919 році видає «Теорію Українського Танцю», яка зараз розійшлася і він сам в 1920 році, видає другий поправлений наклад. В 1963 і 1968 році, виходить третє і четверте видання за редакцією його сина Ярослава та дружини Долі., рівнож користувався він цінними порадами артиста-балетмайстра П. П. Вірського. В четвертій виданню син Верховинця Ярослав, подає і короткий нарис про життя і творчість свого батька.

Верховинець був також відомий, як композитор «Інтернаціонал», кількість романсів та дуетів до слів Лесі Українки, І. Франка, О. Олеса, М. Рильського, П. Тичини і др.

Значну частину свого життя В. М. Верховинець віддав педагогічній роботі. В 1918-1919 році він був керівником катедри Мистецтвознавства в університеті в Києві, з 1920-го по 1932 рік керував катедрою в Полтавському Інституті.

Василь Миколаєвич Костів-**ВЕРХОВИНЕЦЬ** помер 11-го квітня 1938-році, але ще діждався побачити «Успіхів своєї великої праці», коли в 1937-му році виникає перший в Україні **ДЕРЖАВНИЙ АНСАМБЛЬ** Танцю, яким керує послідовник Верховинця, народний артист України П. П. **ВІРСЬКИЙ** і коли українські композитори у співдружності із танцювальними колективами, створили український національний балет, в якому постановники поєднують засоби виразності класичної хореографії із елементами народного танцю.

Так В. М. Верховинець удостоївся перед смертю пошани, що його праця над українським танцем пішла у Все-Світ і здобула українському народові **все-світнє ім'я**.

*) Коли матеріал цієї праці був готовий до друку, мені надіслано з України його знімку та короткий нарис про його життя та творчість в Україні, що й подаю читачам цієї праці у вкороченню.

**) Про український танок в Україні під московською окупацією в теперішнім часі, буде подано в другій частині цієї праці: — «Відроджений танок в Україні та діаспорі».

**Список матеріалів, використаних для першої частини:
Відродження Українського Національного Танку.**

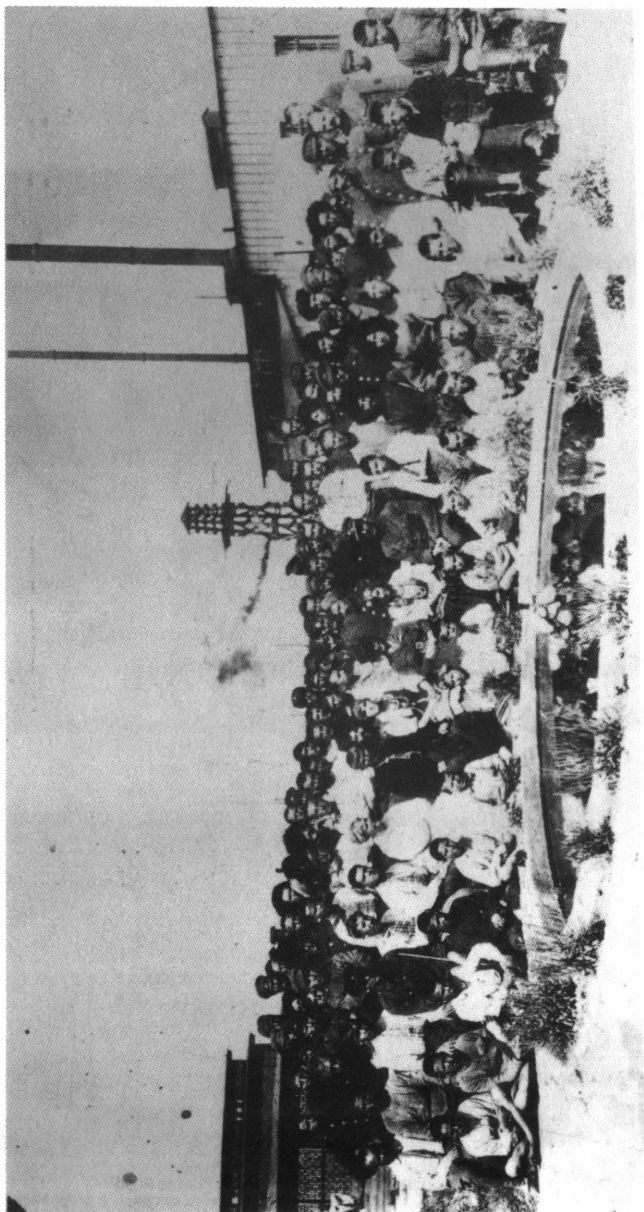
1. С. Єфремов. Історія Українського письменства, Київ-Ляйпціг, 1924.
2. Кость Верховинець. Теорія Українського Танку, Київ, 1919-1920-1963-1968.
3. Василь Авраменко. Українські Національні Танки. Вінніпег, 1928.
4. Наша Зоря. 1921. ч. 16-17. таборовий журнал. Каліш.
5. К. П. Дійсне в Українському Балеті, «Театральне мистецтво», 1922 р. ч. 11.
6. М. Щедрик. На маргінесі дебюту Авраменка. «Громадський Вістник», Львів, 1922, числа 82-83.
7. В. Авраменко. З нагоди виступів на Волині. «Театральне Мистецтво», Львів, 15-го квітня, 1922.
8. Школа Українського Танку Василя Авраменка в Луцьку, «Українське Життя», 25 лютого, 1923.
9. Василь Авраменко. З нагоди об'їздки по Галичині, «Театральне Мистецтво», лютий, 1923.
10. М. Ваврисевич. Пращальний бенефіс артиста Авраменка, «Холмське Життя», Холм, жовтень, 1923.
11. Стаття: «Народне Мистецтво», — «Театральне Мистецтво», жовтень, 1926.
12. І. Пігуляк. Наш славний артист Василь Авраменко у Форт Вілліам. «Український Голос», Вінніпег, 1926, з 3-го й 10-го листопада.
13. І. Пігуляк. Артист Василь Авраменко у Вінніпегу. «Канадійський Фармер», 8 грудня, 1926.
14. П. М. Кухта. Українські танці, «Український Голос», 16 лютого, 1926.
15. І. Ляченко (І. Пігуляк). Василь Авраменко й його Школа Українського Танку. «Канадійський Українець», 27 квітня, 1927.
16. Рек (І. Боберський). Два Вечорі Авраменка, «Канадійський Фармер», 29 червня, 1927.
17. Іван Пігуляк. В Обороні Українського Мистецтва, «Свобода», Нью Джерзі, березень-квітень, 1929. «Канадійський Фармер», червень-липень, 1929.
18. І. Пігуляк. Культурне й виховне значення українського танку, «Народне Слово», Пітсбург, жовтень-листопад, 1929.
19. І. Пігуляк. Відродження українського танку. Календар «Свобода» із 1930.
20. Записки та сирі матеріали Василя Авраменка.
21. Ірина Книш — «Жива Душа Народу».

ОЛ. А. КОШИЦЬ (Рим, квітень 1928 р.).

Василь Миколасьвич Костів-Верховинець 1880-1938

Табір у Калініні

Олександр Карпенко: Василь Авраменко

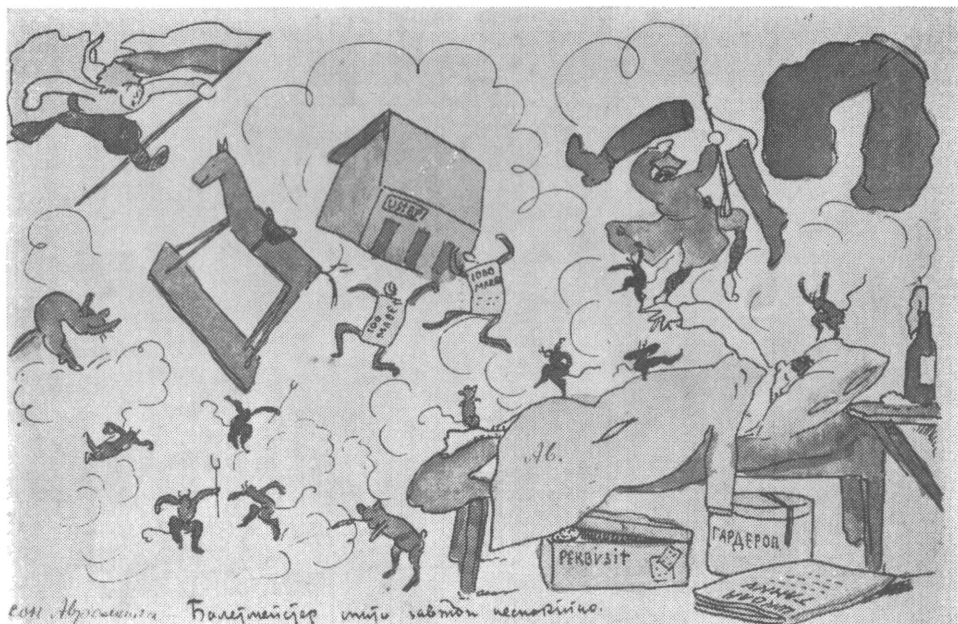
**Перша Школа Українського Танку Василя Авраменка в карикатурах мистця
Олександра Карпенка**

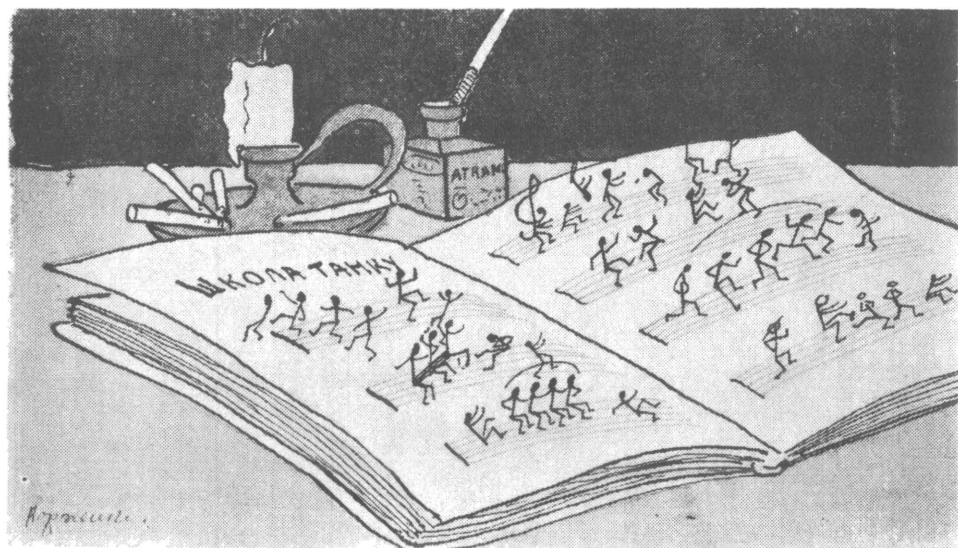
**Ол. Карпенко: "Авраменко показує свою програму
перед культ.-осв. комісією..."**

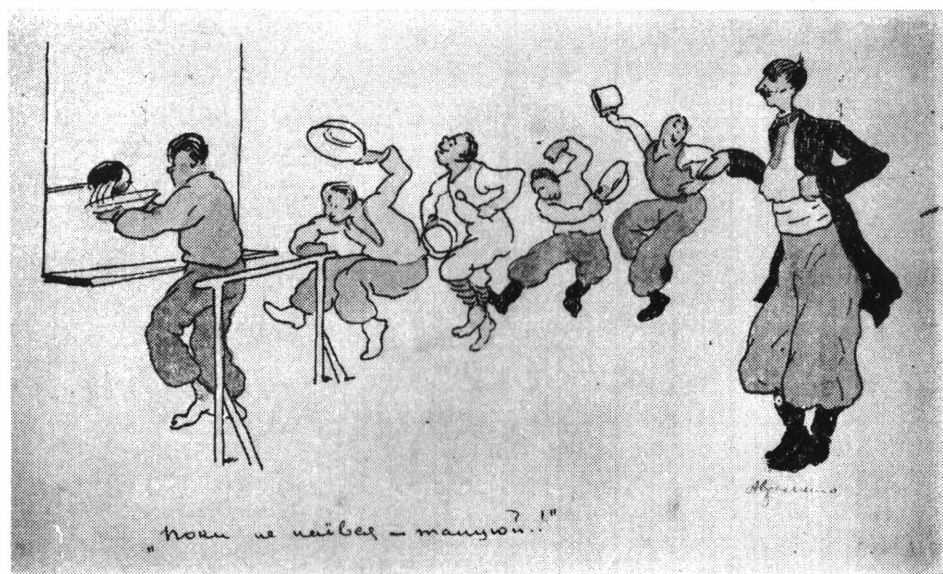
Ол. Карпенко: "Ділу мінута, а гопакові цілу годину"

Олександр Карпенко: Сон Авраменка (балетмайстер спить завжди неспокійно)

Олександр Карпенко: Навіть ноги танцюють...

Олександр Карпенко: "Поки не наївся — танцюю!.."

Олександр Карпенко: "Чому не потанцювати біля умивальника?"

Олександр Карпенко: "А може в лазні не гріх буде потанцювати!.."

Олександр Карпенко: Мученики плазунця

Олександр Карпенко: Вся школа на лоні таборової природи

Олександр Карпенко: Всі діти танцюють ("непереможна зараза")

Львівська Труппа, 1922 р. Дала 72-а виступи.

Школа в Коломиї 1923 р. -Посередині В. Авраменко й дир. школи Мостовий.

Група на Волині. Перший з права Даркович

школа в Станиславові.

Вправи «Гагілки» в Подсбрадах

в Подсбрадах

**В. Авраменко з першими інструкторами в Галичині, М. Мацяком та
Б. Хвостяком**

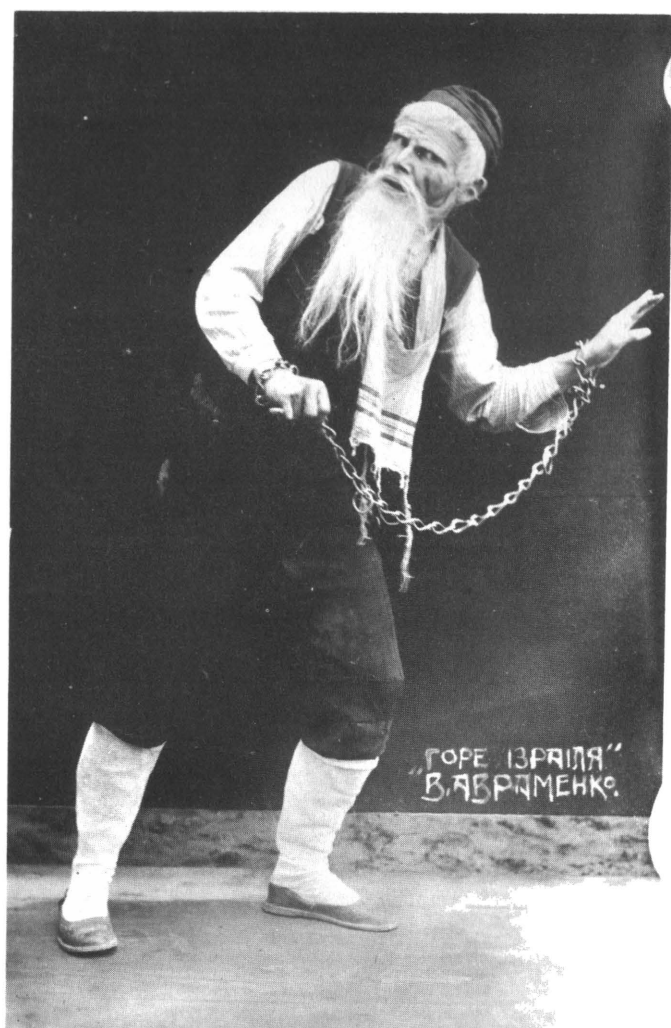
•

**Андрій Давиденко, Адміністратор, В. Авраменко на Волині 15 липня
1922 р.**

В. Авраменко в ролі Довбуша

В. Авраменко в ролі «Горе Ізраїля»

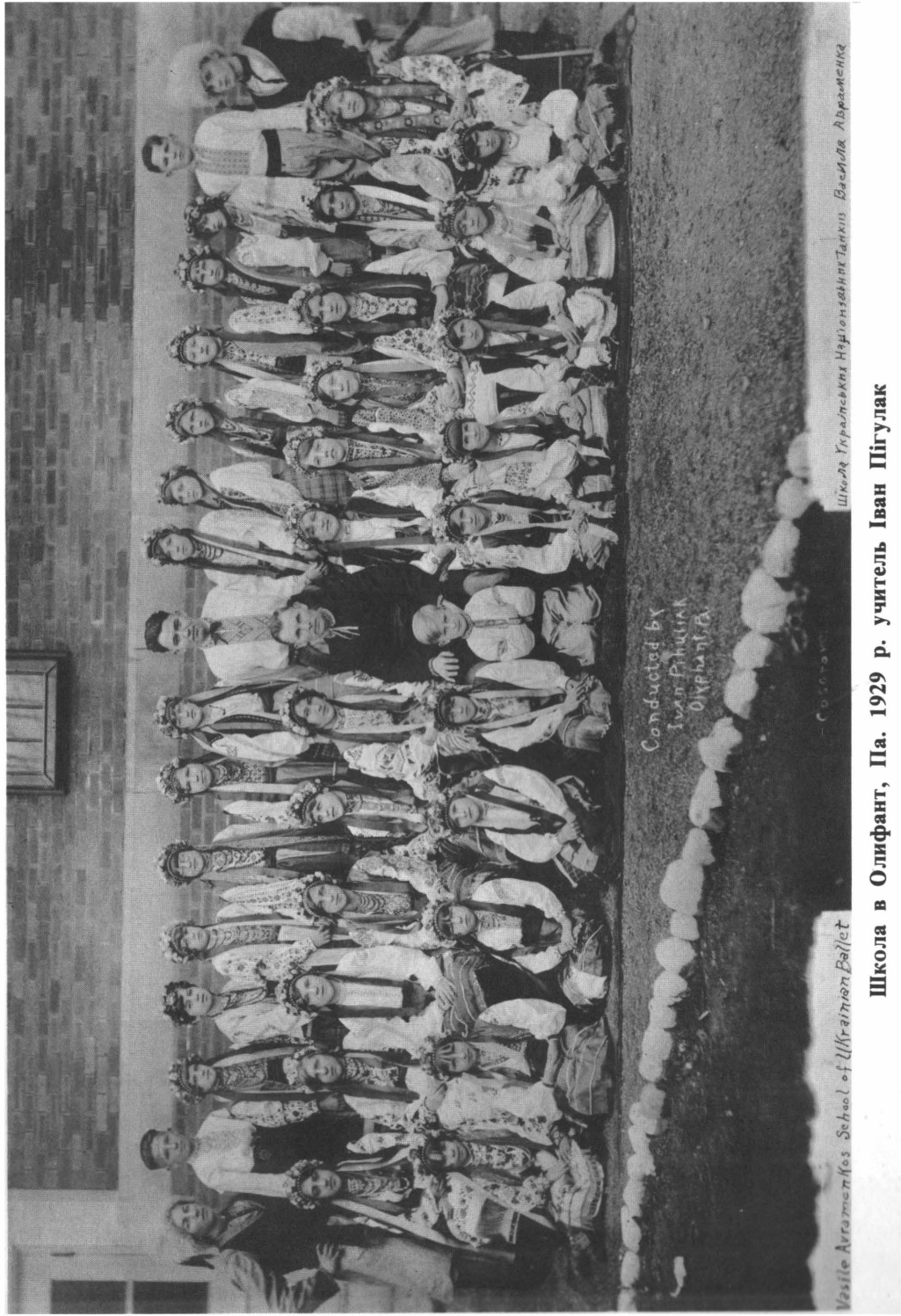
Юрій Гасан, допоміг Авраменкові переїхати до Канади.

Володимир Кухта, перший адміністратор шкіл танку в Канаді.

Андрій Кість, опікун Авраменка у Чехії. Опісля помічник в Канаді, США, пізніше священик Правосл. Церкви.

Vasile Avramenko's School of Ukrainian Ballet

Conducted by
Ivan Pivgulak
Oukrynka

Школа Українських Національних Танців Василія Авраменка

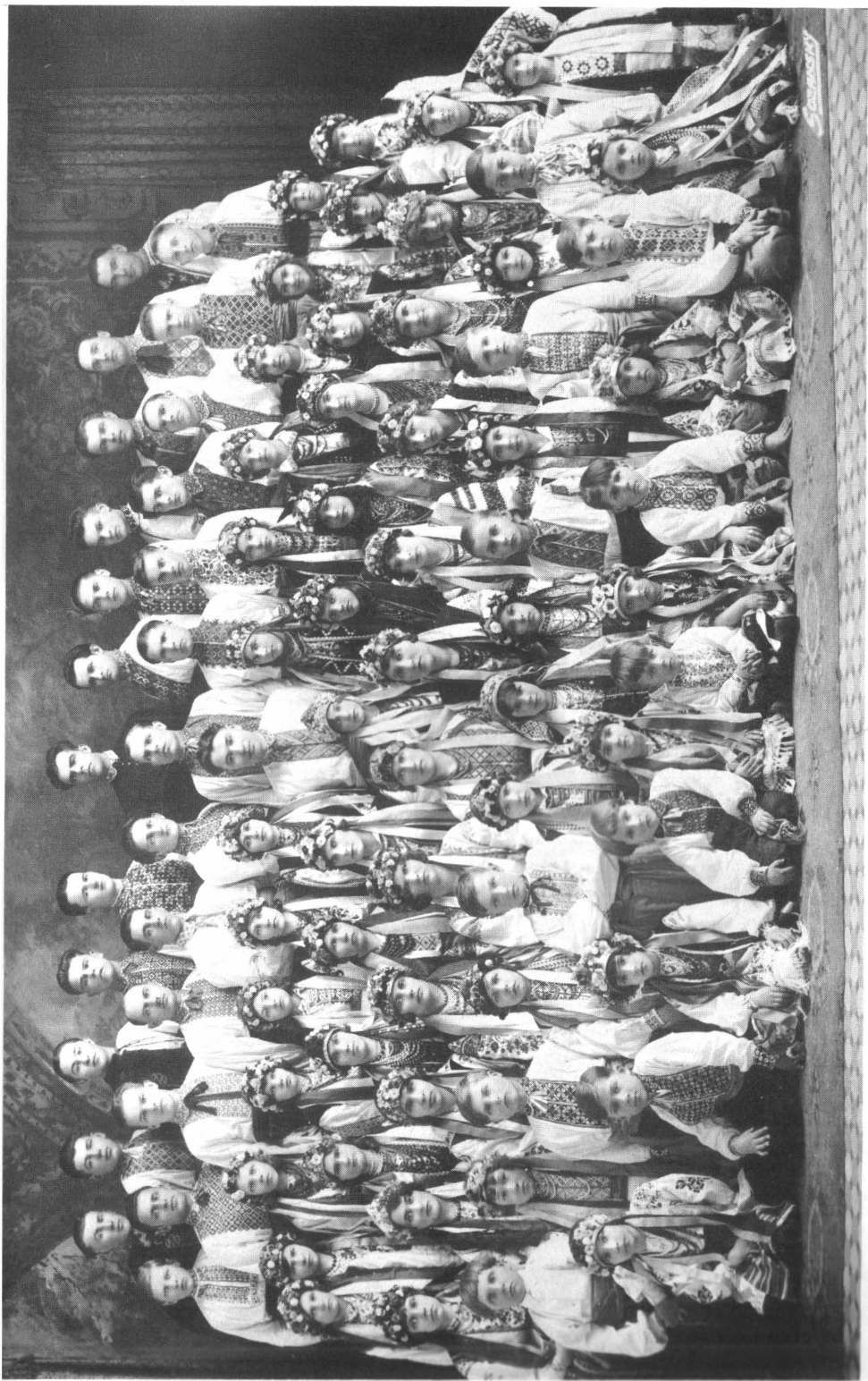
Школа в Олифант, Па. 1929 р. учитель Іван Пігулак

*Саскатун, Саск.
Вересень 1928*

*Школа української молоді
у Саск. Вересень 1928*

Школа у Саскатуні, 1928 р. Учителі В. Авраменко, А. Кість, І. Пігуляк

Школа в Монреалі 1929 р. учитель Іван Пігуляк

